

Kvinner, fengsel og musikkterapi

*En kvalitativ studie av musikkterapiens rolle for kvinnelige innsatte i
norske fengsler*

Masteroppgave i musikkterapi

Universitetet i Bergen

Frida Woll

Vår 2022

Abstract

Music therapy with female prisoners

The purpose of this thesis is to explore how music therapy can impact female prisoners' conditions of imprisonment, and to see if the conditions of imprisonment creates obstacles for the implementation and participation in music therapy. Data has been collected through a hermeneutic approach, by conducting interviews with music therapists who work with prisoners. The findings suggest that music therapy can impact the female prisoners in a positive way, by helping them get a voice and platform, nurture social relations, empower the women, and provide access to and strengthen their resources. The findings also suggest that there's a difference in the conditions of imprisonment for women and men, which also impacts the music therapy.

Forord

Takk til

Tobias for inspirasjon, veiledning og oppmuntrende ord.

Karoline, David og Eirik for utallige timer på lesesal sammen, gode tilbakemeldinger, og press.

Synne, Thea og Stine for korrektur og tilbakemeldinger.

Hedda og Gina-Agathe for å ha holdt ut med meg i skriveprosessens oppturer og nedturer.

Veileder **Lasse** for gode tilbakemeldinger og støtte.

De fire informantene for deres tid, kunnskap, refleksjoner og erfaringer.

Bergen, mai 2022

Frida Woll

Innholdsfortegnelse

1. Innledning	1
1.1 Bakgrunn for valg av tema	1
1.2 Litteratur	2
1.2.1 Kvinnelige soningsforhold	2
1.2.2 Musikkterapi med kvinnelige innsatte	4
1.3 Problemstilling	9
1.4 Avgrensninger	10
1.5 Oppgavens videre struktur.....	10
2. Teori.....	11
2.1 Samfunnsmusikkterapeutisk teori	11
2.2 Ressursorientert teori.....	13
2.3 Feministisk teori	14
2.3.1 Feminismens utvikling	14
2.3.2 Feministisk terapi	15
2.3.3 Feministisk teori	16
2.3.4 Feministisk forskning	16
2.3.5 Musikkinstrumenters kjønn	17
3. Metode	19
3.1 Vitenskapsteoretisk grunnsyn.....	19
3.1.1 Kvalitativ forskning.....	19
3.1.2 Epistemologi.....	19
3.1.3 Hermeneutisk forskningstradisjon.....	20
3.1.4 Refleksivitet.....	21
3.2 Datainnsamling.....	21
3.2.1 Semi-strukturerte intervju.....	22
3.2.2 Gjennomføring av intervju	23
3.3 Etske refleksjoner.....	24

3.4 Dataanalyse	25
3.4.1 Tematisk analyse	26
4. Presentasjon av funn	28
4.1 Arbeidsvilkår	28
4.1.1 Ansatt som musikkpedagog ved skoleverket	28
4.1.2 Ansatt som musikkterapeut ved kriminalomsorgen	29
4.2 Musikkterapi med innsatte og løslatte	30
4.2.1 Samfunnsmusikkterapeutisk tilnærming	31
4.2.2 Ressursorientert tilnærming	31
4.2.3 Feministisk tilnærming	31
4.3 Forskjell i arbeid med kvinnelige og mannlige innsatte og løslatte	33
4.3.1 Lengde på dom	33
4.3.2 Musikalske ferdigheter	34
4.3.3 Alder og forventninger	34
4.3.4 Mannfolkprat og seksualisering	35
4.4 Musikkterapeutens kjønn	36
4.4.1 Forbilde og rollemodell	36
4.4.2 Negative opplevelser med menn	37
4.4.3 Flørting og mannfolkprat	38
4.5 Musikkterapi og soningsforhold	39
4.5.1 Tekstproduksjon og fremføringer	39
4.5.2 Musikkterapiens påvirkning på soning	40
4.5.3 Nærhetsprinsippet og Musikk i fengsel og frihet (MIFF)	40
5. Diskusjon	42
5.1 Fordelingen av midler til musikkterapitilbud i kriminalomsorgen	42
5.1.1 Musikkterapi som aktivitetstilbud	42
5.1.2 Flytting av Oslo fengsel til Bredtveit fengsel	44
5.1.3 Sikkerhetstiltak som hinder for musikkterapien	45
5.1.4 Nærhetsprinsippet	46
5.2 Feminisme i musikkterapi	47

5.2.1 Likheter og ulikheter ved de tre musikkterapeutiske tilnærmingene	48
5.2.2 Bevisstgjøring av kjønn i musikkterapi.....	50
5.2.3 Feministisk musikkterapi og politikk	51
6. Avslutning	54
6.1 Musikkterapi og kvinners soningsforhold.....	54
6.2 Musikkterapi og feminisme.....	55
6.3 Kritikk og videre forskning	56
7. Litteraturliste.....	57
8. Vedlegg	60
Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD	61
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	63
Vedlegg 3: Intervjuguide.....	66

1. Innledning

I dette kapittelet presenteres bakgrunnen for valg av oppgavens tema. Det vil bli presentert et litteratursøk som er gjennomført for å finne relevant litteratur til oppgaven og se hvordan tema er blitt forsket på tidligere. Basert på dette er det blitt utformet en problemstilling, som danner utgangspunkt for oppgaven videre. Til slutt vil oppgavens avgrensninger og videre struktur presenteres.

1.1 Bakgrunn for valg av tema

Våren 2019 hadde jeg praksisplass i Bjørgvin fengsel, et lavsikkerhets fengsel for mannlige innsatte. Jeg trivdes godt på praksisplassen og målgruppen interesserte meg. Like etter at praksisen begynte var jeg på et foredrag om kvinners soningsforhold i norske fengsler, der blant annet JURK (Juridisk rådgivning for kvinner) la fram sin rapport som konkluderer med at kvinner har mangelfulle soningsforhold (Vige, 2018). Foredraget var i kjølvannet av kvinnedagen og parolen «Hvorfor sone verre bare fordi vi er færre?», og arrangert av Familie- og likestillingspolitisk utvalg i LO Vestland og Kvinnefestivalen i Bergen (Familie- og likestillingspolitisk utvalg i LO Vestland & Kvinnefestivalen i Bergen, 2019). Tematikken i foredraget engasjerte meg til å utforske kvinners soningsforhold videre og hvordan musikkterapeuttilbudet for kvinnelige innsatte er.

Jeg anser meg selv som feminist. Det er viktig for meg at kvinner, menn og ikke-binære personer blir behandlet likeverdig og har like muligheter. Med det mener jeg ikke at menn skal ha mindre rettigheter, men at kvinner, menn og ikke-binære skal likestilles. En persons kjønn skal ikke være avgjørende for hvilke rettigheter og muligheter en har. Derfor engasjerer det meg at kvinner tilsynelatende har dårligere soningsforhold enn menn i norske fengsler.

Jeg har vokst opp som en hvit ciskvinne i et av verdens mest likestilte land. Å være ciskvinne vil si at jeg opplever meg som det kjønn jeg ble tildelt ved fødsel (Grasmo & Benestad, 2021). Under oppveksten har jeg hatt flere forbilder som er feminister, både av det kvinnelige og mannlige kjønn. Min familie er liberal og opptatt av likestilling og feminisme, og er tolerante og åpne både når det gjelder legning, kjønn og kjønnsidentitet. Det har vært med på å forme meg som menneske og mitt forhold til feminisme.

I denne oppgaven vil jeg kun fokusere på to kjønn, kvinne og mann. Det er fordi kriminalomsorgen, i hovedsak, kun skiller mellom kvinner og menn, og ikke inkluderer et tredje kjønn i kjønnsinndelingen av fengsler (Kriminalomsorgen, u. å.). I tillegg omhandler oppgaven kvinner i kriminalomsorgen, og det er derfor ikke særlig relevant å trekke inn ikke-binære. Kvinner er i oppgaven definert som personer som identifiserer seg som kvinne, ikke kun de som ble tildelt det kvinnelige kjønn ved fødsel.

1.2 Litteratur

For å finne litteratur knyttet til oppgavens tema har jeg gjennomført et litteratursøk. Jeg har benyttet meg av søkemotorene Oria, Bibsys og Google Scholar. Nøkkelord jeg har søkt på er musikkterapi, samfunnsmusikkterapi, ressursorientert musikkterapi, feministisk musikkterapi, feministisk forskning, kvinner i fengsel, kvinners soningsforhold, og kriminalomsorgen. I tillegg har veileder og medstudenter vist meg relevant litteratur. Litteratursøkeprosessen har vist hva som allerede er skrevet rundt tema, men og hvilke aspekter knyttet til tema som ikke er forsket på enda. Det har skapt grunnlag for hvordan jeg vil forske på tema slik at nye aspekter kan bli belyst.

I litteratursøkeprosessen kom jeg over to rapporter som omhandler kvinners soningsforhold i norske fengsler. Disse vil nå bli presentert for å vise hvordan soningsforholdene er og slik ha et utgangspunkt for videre forskning. Videre fant jeg allerede eksisterende forskning om musikkterapi med kvinner i fengsel, som vil bli presentert for å gi kunnskap om musikkterapi i kriminalomsorgen. Før jeg presenterer de overnevnte funnene vil jeg gi en kort beskrivelse av forholdet mellom menn og kvinner i fangebefolkningen og en oversikt over deres soningsplasser, for å skape en ramme for temaet.

1.2.1 Kvinnelige soningsforhold

Omtrent 6 prosent av fangebefolkningen er kvinner (Vige, 2018, s. 8). Det vil si at de er en minoritet. Ifølge kriminalomsorgens nettsider er det 15 soningsplasser for kvinner og 52 soningsplasser for menn (Kriminalomsorgen, u. å.). Antall soningsplasser inkluderer fengsler av ulik sikkerhetsgrad, ulike avdelinger og overgangsboliger. Det vil si at noen byer har flere soningsplasser. For kvinner er det kun ni byer som tilbyr soningsplasser, enten i rene kvinnefengsler eller blandingsfengsler (Kriminalomsorgen, u. å.). Kriminalomsorgen har på sin nettside en egen side kalt «Kvinnefengsler», under kategorien «Typer fengsler og

sikkerhetsnivå» (Kriminalomsorgen, u. å.). De har ikke en tilsvarende side for menn. På siden står det hvordan fengsler skal tilrettelegge for kvinnelige innsatte, det vises til kunnskap om kvinnelige innsattes behov for trygghet, og det er en oversikt over soningsplassene for kvinner (Kriminalomsorgen, u. å.).

Likestillings- og diskrimineringsombudet (LDO) lanserte i 2017 rapporten «Innsatt og utsatt – rapport om soningsforholdene for utsatte grupper i fengsel» (Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2017). Bakgrunnen for rapporten er blant annet at de har fått henvendelser om dårlige soningsforhold for kvinner, og de utforsker derfor kvinners soningsforhold og undersøker om kvinner diskrimineres i norske fengsler (Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2017). I rapporten har de spesielt sett på konsekvenser av at kvinner og menn soner sammen (s. 15). Funnene i rapporten viser at kriminalomsorgen blant annet har diskriminert kvinnelige innsatte i strid med likestillingsloven ved to tilfeller i Trondheim fengsel, at kriminalomsorgen må avveie mellom nærhetsprinsippet og hensynet til at kvinner skal sone adskilt fra menn, at kvinner ikke får et like godt tilbud i fengsler som menn, og at kvinner blir trakassert og utsatt for overgrep når de soner sammen med menn (2017, ss. 17-21). Et besøk i Tromsø fengsel i 2014 viste at kvinnene soner med strengere restriksjoner enn hva deres dom tilsier (2017, s. 19). Det ble begrunnet som et sikkerhetsmessig tiltak for å skjerme kvinnene fra mennene.

JURK sin rapport «Kvinnens erfaring med å sone i norske fengsler i våren 2017», (Vige, 2018), viser til lignende funn. Rapporten tar, i motsetning til LDO sin rapport, kun tak i kvinners soningsforhold, og setter ikke funnene i like stor grad opp mot menns soningsforhold. Rapporten forteller om kvinners isolasjonserfaringer som er grunnet at kvinnene er i mindretall ved kjønnsblandede fengsler, mangelfulle arbeids- og utdanningstilbud, mangelfull forberedelse til livet etter soning, og nedprioritering av nærhetsprinsippet (Vige, 2018).

Nærhetsprinsippet er et lovfestet prinsipp som sier at «Domfelte bør så langt det er praktisk mulig og formålstjenlig settes inn i nærheten av hjemstedet.» (Straffegjennomføringsloven, 2001, s. § 11). Bakgrunnen for prinsippet er at det skal tilrettelegge for kontakt med familie og nærmiljø under straffegjennomføring, og at det skal lette tilbakeføringen til samfunnet etter løslatelse (Justis- og beredskapsdepartementet, 2014, s. 33).

I rapporten til JURK, (Vige, 2018), sonet 53% av kvinnene langt fra hjemstedet sitt (s. 29). Det skyldes både at det er få kvinneavdelinger og fengsler med kvinneavdelinger (Kriminalomsorgen, u. å.), men også at kriminalomsorgen ønsker at menn og kvinner skal sone atskilt (2018, s. 29). Det hender likevel at menn og kvinner soner sammen, og som rapporten til LDO (2017) viser kan det skape utfordringer. I JURK-rapportens kapittel om utdanning og arbeid vises det til at kvinners deltakelse i arbeids- og undervisningstilbud kan bortkomme i blandingsfengsel på grunn av sikkerhetsvurderinger, og det trekkes frem et eksempel der dette var tilfellet (Vige, 2018, ss. 11-12). De konkluderer med at det må unngås, og at fengsler som har denne utfordringen må finne kompenserende tiltak.

De to overnevnte rapportene viser tydelig at kvinners soningsforhold må bedres, og det er nettopp dette jeg ønsker å bruke som grunnlag når jeg skal utforske kvinnelige innsattes musikkterapitilbud. Det synes å være bred enighet både i media og innen forskning at kvinnelige innsatte blir diskriminert, og rapportene viser funn som tyder i den retningen. I oppgaven vil det derfor ses på feministisk teori, for å se hvordan det kan brukes for å motvirke diskrimineringen av kvinnelige innsatte. Jeg vil dog ikke legge vekt på å sammenligne soningsforholdene mellom kvinner og menn, men heller se hvordan kvinners soningsforhold kan bedres gjennom musikkterapi. Det vil jeg gjøre ved å se på musikkterapitilbudet kvinnelige og mannlige innsatte og løslatte får, og se på de forskjellige måtene en kan arbeide musikkterapeutisk med innsatte.

1.2.2 Musikkterapi med kvinnelige innsatte

For å kunne se på musikkterapitilbudet til innsatte og løslatte må en først se på hva utgangspunktet for tilbudet er. I straffegjennomføringsloven står det lovfestet hvilke rettigheter en har under straffegjennomføring og hvilke tilbud en har krav på. I paragraf 3 «Innhold» står det:

Domfelte har aktivitetsplikt under gjennomføringen av straff og strafferettslige særreaksjoner. Aktivitetsplikten kan bestå av arbeid, samfunnsnyttig tjeneste, opplæring, program eller andre tiltak som er egnet til å motvirke ny kriminalitet.
(Straffegjennomføringsloven, 2001, s. § 3)

Denne loven er videre beskrevet i paragraf 18. «Arbeid, opplæring, program eller andre tiltak»:

Kriminalomsorgen skal legge til rette for at innsatte får et aktivitetstilbud på dagtid.
(Straffegjennomføringsloven, 2001, s. § 18)

Musikk, eller musikkterapi, er ikke nevnt spesifikt i straffegjennomføringsloven, men på regjeringen sin nettside står det at musikk kan regnes som «andre tiltak» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2002). Det står at kulturtiltak, som musikk, som hovedregel er fritidstiltak, men «kan komme inn under andre tiltak dersom fengselet finner at det oppfyller formålet og det ikke finnes egnede arbeids- eller opplæringstilbud» (Justis- og beredskapsdepartementet, 2002). Innsatte har med andre ord ikke krav på et musikktilbud, men det gis rom for at innsatte kan få et musikktilbud.

Marte Halås (2019) kartla i sin masteroppgave hvor musikkterapeuter i Norge arbeider. Av 128 respondenter var det kun 2 som arbeidet i kriminalomsorgen. Det viser at det er et lite felt. Masteroppgaven tar ikke for seg hva årsaken er til at feltet er lite, og hvorvidt det kommer av mangel på musikkterapistillinger innen kriminalomsorgen, eller mangel av interesse for feltet hos musikkterapeuter. I litteratursøkeprosessen fant jeg, til tross for at det er et lite felt, beskrivelser av musikkterapi med kvinnelige innsatte og løslatte.

En beskrivelse av musikkterapi med kvinnelige innsatte og løslatte er evalueringen: «Rocka stabilitet: Evaluering av prosjektet Musikk i fengsel og frihet. Et tilbud til kvinner i Oslo» skrevet av Nora Gotaas (2006). Musikk i fengsel og frihet (MIFF) ble startet i 1991 av Venja Ruud Nilsen som et samarbeidsprosjekt med kvinnefengselet Bredtveit fengsel, forvarings- og sikringsanstalt (2006, s. 1). MIFF er basert på en 3-trinns-modell som Nilsen selv utformet, der det første trinnet foregår inne i soningsanstalten, mens de to siste trinnene foregår etter løslatelse (2006, ss. 5-6). MIFF har ekspandert til å gi musikktilbud ved mer enn 40 norske soningsanstalter (Musikk i fengsel og frihet, u. å.).

Evalueringen til Gotaas (2006) konkluderer med at MIFF er et prosjekt som «styrker deltakernes muligheter til å håndtere tilværelsen, både i fengselet, og i tiden etterpå» (s. 99). Videre skriver hun at prosjektet er vellykket når det gjelder rekruttering av deltakere og å vedlikeholde kontakt med deltakere etter endt soning (s. 99). Musikktilbudet blir også beskrevet i boken «Toner fra en celle» (Mortensen & Nilsen, 2019).

Mortensen og Nilsen (2019) er to kvinnelige musikkterapeuter som arbeider med kvinnelige innsatte ved Bredtveit fengsel. I tillegg til en beskrivelse av musikktilbudet inneholder boken

og låter som er skrevet av de innsatte i musikktilbudet. Utdraget nedenfor er fra låten «Sikta og arrestert», som beskriver en av de innsattes opplevelser rundt det å sone ved Bredtveit fengsel (2019, s. 42).

Her på Bredtveit er vi mange kvinner som kommer og går.

Vi sitter i varetekt, dom og forvaring som vi har fått.

Vi liker ikke å bli innestengt som vi blir.

Vi håper at tiden vil gå fort.

Med hjelp fra staten sparker oss ut – så fort som mulig.

(Mortensen & Nilsen, 2019, s. 42)

I boka beskrives det hvordan Mortensen og Nilsen (2019) i sitt arbeid fokuserer på deltakernes ressurser, samspill, formidling, og respekt, og at de søker å skape et felleskap. Videre argumenterer de for fordelene ved at de er kvinnelige musikkterapeuter. De kvinnelige innsatte har godt av å møte gode kvinnelige rollemodeller, noe musikkterapeutene kan være (2019). Mange av de kvinnelige innsatte har historier om misbruk fra menn, noe som gjør samspillsituasjonen tryggere med kvinnelige ledere (2019).

Mortensen og Nilsen (2019) er begge feminister og anser sitt arbeid med kvinnelige innsatte som et viktig feministisk arbeid. De trekker frem at feministisk forskning kan komme med positive bidrag til forskning, ved at de ser på kjønnskjevhet og kjønnsblindhet. I arbeidet med de kvinnelige innsatte anser de tekstproduksjon som en viktig del av deres feministiske arbeid. Mortensen og Nilsen (2019) ønsker å få frem kvinners historier, da tradisjonelt sett mannens fortellinger har vært viktigst. Mange av deltakerne har utfordringer med å finne ord, eller at overgrep og vanskelige forhold har brakt dem til taushet (2019). Derfor ønsker de å hjelpe deltakerne med å finne sin stemme og sitt uttrykk, og anser det som en feministisk kamp mot taushet. Mortensen og Nilsen (2019) hevder musikken kan være et godt verktøy i dette arbeidet. Sammen med kvinnene skriver de låter, der kvinnene selv velger tema og innhold. Det bidrar til refleksjon og forståelse for eget liv, og låtene kan fungere som støtte i vanskelige følelsesmessige situasjoner. Videre nevnes musikk og identitet, og det beskrives hvordan Mortensen og Nilsen (2019) sitt musikkterapeutiske arbeid handler om å bygge identitet og legge opp til nye, gode opplevelser. De beskriver at identitet skapes i samspill med andre, og er i stadig utvikling og forandring. De musikalske historiene de kvinnelige innsatte velger å dele, henger sammen med personlig utvikling og empowerment (2019). Det

viser hvordan kvinnene har hatt personlig vekst og forandret identitet gjennom det musikalske arbeidet.

I litteratursøkeprosessen ble jeg og gjort oppmerksom på Leith (2014) sin doktorgradsavhandling som er en mixed-methods studie av musikkterapi og tilbakeføringsprogram for kvinnelige innsatte. Studien inkluderte 10 kvinnelige innsatte som deltok ukentlig på et musikkterapitilbud i 8-52 uker, der de arbeidet med blant annet låtskriving, improvisasjon og komposisjon (2014, s. 5). Leith (2014) forteller at kvinner utgjør 5 % av fangebefolkningen i Storbritannia, og at de har større grad av psykiske helsevansker enn befolkningen generelt (s. 5). Videre skriver hun at det er få musikkterapeuter som arbeider innen kriminalomsorgen i Storbritannia, og at det er lite forskning rundt musikkterapi med kvinnelige innsatte (s. 5).

I oppgaven gjennomfører Leith (2014) et litteratursøk der hun presenterer studier som ser på musikkterapi med klienter innen rettspsykiatrien, klienter i varetekt, kriminelle i samfunnet, mindreårige kriminelle, og utsatt ungdom (ss. 27-35). Studiene viser at musikkterapi kan føre til en utvikling av personlige og sosiale ferdigheter og relasjonsbygging, personlig utvikling, og gir mulighet til å utvikle en positiv identitetsfølelse (2014, s. 35). Det kan og forbedre følelsesregulering og gi strategier for å mestre hverdagen, lindre psykiske utfordringer og skape kontakt med «her og nå»-tilstedeværelsen (2014, s. 35). Til slutt nevnes det at musikkterapi kan hjelpe de til å uttrykke og prosessere følelser og gi dem opplevelsen av å ha kontroll gjennom å gi de medbestemmelsesrett i musikkterapien (2014, s. 35).

Funnene i studien til Leith (2014) viser noe av det samme. Signifikant bedring og forandring ble oppnådd hos deltakerne som deltok i musikkterapitilbudet i 3 måneder eller lengre (2014, s. 167). De som deltok kortere hadde også lignende opplevelser, men det krevde nøye tidsplanlegging for å kunne forutse de overveldende bekymringene som oppsto før løslatelse (2014, s. 167). Deltakerne opplevde personlig utvikling og en positiv forandring i sin selvopplevelse, økt selvtillit, mestringsfølelse og motivasjon (2014, s. 167). Den positive forandringen og utviklingen fant ikke kun sted i musikkrommet, men og utenfor musikkrommet (2014, s. 5). Disse positive konsekvensene av musikkterapien førte blant annet til økt deltakelse i de andre aktivitetene og programmene i fengselet og gjorde deltakerne bedre forberedt og rustet til tilbakeføringen til samfunnet (2014, s. 5).

I låtskrivingsprosessen ble det tatt opptak, noe som ga deltakeren mulighet til å høre seg selv utenfra og reflektere over innholdet i låten (2014, s. 155). Å arbeide med låtskriving ga deltakerne mulighet til å bearbeide og reflektere over vanskelige og traumatiske opplevelser (2014, s. 155). Flere av de innsatte har benyttet seg av selvskading som strategi for å håndtere vanskelige følelser (2014, s. 155). Gjennom låtskriving lærte de å i stedet bruke musikk som en uttrykksform (2014, s. 155).

Låtskriving førte i tillegg til at deltakerne skapte relasjoner med hverandre og ansatte i fengselet da de fikk mulighet til å dele sine låter (2014, s. 155). I tillegg fikk de sende lydopptak av låtene til familie utenfor fengselet. Det samsvarer med funn i litteratursøket til Leith (2014, s. 34) som viser at musikkterapi kan skape og pleie relasjoner og koplinger mellom livet i og utenfor fengselet, for eksempel gjennom å arrangere en konsert.

Lucy O'Grady (2011) har også forsket på musikkterapi med kvinnelige innsatte, ved å undersøke hvilke terapeutiske potensial å skape og fremføre musikk kan ha ved et høysikkerhetskvinnefengsel i Australia. I studiet har syv kvinnelige innsatte laget og fremført en musikal sammen i løpet av ti uker, for så å bli intervjuet (2011, s. 122). Det viste seg at å skape og fremføre musikk ble en brobygger mellom fengselet og samfunnet (2011, s. 122). Det førte også til at kvinnene opplevde ulike måter å endre deres virkelighet i fengselet. I fengsel blir en isolert fra familie og venner, og omverden rundt (2011, s. 141). Det er et tydelig skille mellom inne i fengselet og utenfor. En slik isolasjon kan føre til at den innsatte blir institusjonalisert og øker risikoen for tilbakefall til ny kriminalitet (2011, s. 141). Musikktilbudet viste seg å redusere kvinnenens isolasjon, ved å skape kontakt med verden utenfor fengselet (2011, s. 141).

Musikktilbudet skapte en fysisk og symbolsk reise fra fengselet (O'Grady, 2011, s. 122). Det førte til at kvinnene fikk flere opplevelser med musikk og interaksjon med andre mennesker på utsiden, noe som hjalp kvinnene med å ha kontakt med virkeligheten utenfor fengselet (2011, s. 141). Gjennom å spille og fremføre musikk opplevde i tillegg noen av kvinnene å rømme fra de vanskelige følelsene knyttet til soningen (2011, s. 141). Musikktilbudet fungerte videre som en bro fra det private til det offentlige (2011, s. 142). Det førte både til de mest positive og mest negative resultatene av musikkterapitilbudet. For noen ble det en måte å vise andre og få bekreftelse på hvor langt en har kommet i den terapeutiske prosessen, mens for andre var det krevende å bli eksponert. I musikktilbudet fikk kvinnene bygge relasjoner til hverandre og publikum, samt oppleve støtte og det å gi andre støtte (2011, s. 143). Det endret

fokus fra selvet til et fokus på de rundt seg. Ved å bygge relasjoner og arbeide sammen med musikken opplevde kvinnene å gå fra ensomhet til samvær (2011, s. 144). Det er likevel viktig å være bevisst at det kan være krevende å arbeide i grupper, da det kan oppstå konflikter (2011, s. 144). Den siste måten musikktilbudet endret de innsattes opplevelse av virkeligheten i fengselet, var gjennom å skape en bro mellom subjektive og objektive tankeprosesser (2011, s. 144). Kvinnene fikk gjennom musikken og gruppesamarbeidet mulighet til å skifte bevissthet, ved å tenke mer objektivt rundt deres kreative prosess og hvordan publikum vil motta musikalen deres.

Disse tre overnevnte presentasjonene av musikkterapi med kvinnelige innsatte og løslatte har gitt et innblikk i hvordan en kan arbeide musikkterapeutisk med denne målgruppen, og hvilke positive terapeutiske konsekvenser det kan gi. Det har skapt et grunnlag for hvordan jeg videre ønsker å utforske musikkterapi med kvinnelige innsatte og løslatt. Funnene i litteratursøket har blitt utgangspunktet for utformingen av oppgavens problemstilling.

1.3 Problemstilling

I denne oppgaven ønsker jeg å forske på hvordan musikktilbud for kvinnelige innsatte er. Jeg ønsker å se hvordan en kan benytte seg av feministisk teori i musikkterapien, og hvilke positive konsekvenser det kan gi. For å finne ut av det vil jeg sette meg inn i feministisk musikkterapi, teori og forskning. Jeg vil videre se på samfunnsmusikkterapi og ressursorientert musikkterapi, som er ofte anvendte musikkterapeutiske perspektiver i arbeid med innsatte og løslatte. Det vil gi et grunnlag for å kunne se på likhetene og ulikhetene mellom perspektivene, og slik kunne se hva som er unikt for det feministiske perspektivet, samt å se hvorfor og hvordan det kan være nyttig i arbeidet med kvinnelige innsatte.

Jeg vil intervju musikkterapeuter som arbeider med kvinnelige innsatte for å høre hvordan de arbeider og hvilke teoretiske perspektiv de bruker i sitt arbeid. I tillegg vil jeg intervju musikkterapeuter som jobber med mannlige innsatte, for å ha et sammenligningsgrunnlag.

I oppgaven vil jeg vektlegge de mangelfulle soningsforholdene kvinnelige innsatte har. Gjennom intervjuene vil jeg se hvilke opplevelser musikkterapeutene har rundt kvinnelige soningsforhold, og hvordan de opplever at det påvirker musikkterapien. Mitt mål med oppgaven er å se hvordan musikkterapi kan påvirke soningsforholdene til kvinnelige innsatte,

og sette søkelys på diskrimineringen av kvinnelige innsatte. Derfor har jeg utarbeidet følgende problemstilling:

Hvordan påvirker musikkterapi kvinners soningsforhold, og hvordan påvirker kvinners soningsforhold musikkterapitilbudet de får?

1.4 Avgrensninger

For å avgrense tema vil oppgaven forholde seg til en norsk kontekst. Det er stor variasjon på soningsforhold i ulike land, og hvordan straff gjennomføres. Det vil derfor være vanskelig å se på hvordan musikkterapi påvirker soningsforhold, og motsatt, dersom en ser på flere land samtidig. Basert på litteratur nevnt over ønsker jeg å belyse diskrimineringen av kvinnelige innsatte i Norge, og det vil derfor også være mest hensiktsmessig å kun forholde seg til en norsk kontekst. Jeg har likevel valgt å se på Leith (2014) og O'Grady (2011) sitt musikkterapeutiske arbeid med kvinnelige innsatte i Storbritannia og Australia, og hvilke positive og negative konsekvenser det ga kvinnene. Dette er for å kunne sammenligne refleksjonene til informantene med allerede eksisterende litteratur om musikkterapi med kvinnelige innsatte. For å avgrense oppgaven vil jeg ikke se videre på hvordan soningsforholdene for kvinner er i Storbritannia og Australia er.

For å samle datamateriale vil det kun bli intervjuet musikkterapeuter. For å få flere ulike synspunkter ville det vært nyttig å intervju andre og, som innsatte, fengselsledere og politikere. Det ville dog ført til et mye mer omfattende datainnsamlingsarbeid. Derfor er datainnsamlingen avgrenset til musikkterapeuter.

1.5 Oppgavens videre struktur

I det første kapittelet er det blitt gjort rede for bakgrunnen for valg av tema, relevant litteratur, og oppgavens problemstilling er blitt utformet og presentert. Videre i kapittel 2 vil det redegjøres for teori som er relevant for oppgavens tema og problemstilling, nærmere bestemt samfunnsmusikkterapi teori, ressursorientert teori, og feministisk teori. I kapittel 3 vil den vitenskapelige tilnærmingen til oppgaven bli presentert, samt metodene som er brukt for innsamlingen av datamaterialet. Deretter vil funnene fra datainnsamlingen bli presentert i kapittel 4. I kapittel 5 vil funnene så bli diskutert opp mot det teoretiske grunnlaget i oppgaven. Til slutt vil oppsummerende og avsluttende refleksjoner bli presentert i kapittel 6.

2. Teori

For å kunne forske på problemstillingen vil jeg nå presentere de mest brukte musikkterapeutiske teoriene i arbeid med innsatte og løslatte. Innen musikkterapeutisk arbeid i kriminalomsorgen refereres det mest til samfunnsmusikkterapeutisk teori og ressursorientert teori. I arbeidet med kvinnelige innsatte og løslatte refereres det i tillegg til feministisk teori.

For å kunne gjøre rede for de tre ulike teoriene er det nødvendig å først gjøre rede for hva musikkterapi er. Det vil jeg gjøre ved å presentere to kjente definisjoner av musikkterapi. Den første definisjon er av Even Ruud (1990): «*Musikkterapi er bruk av musikk til å gi mennesker nye handlemuligheter*» (s. 24). Denne definisjonen er svært åpen. Nye handlemuligheter kan være så mangt, og det er heller ikke presisert hvordan musikken brukes. Det skaper rom for de ulike perspektivene til å beskrive hvordan de ønsker å bruke musikken, og hvilke nye handlemuligheter de ønsker at klienten skal oppnå. Den andre definisjonen er av Bruscia (2014). Han definerer musikkterapi som en refleksiv prosess der en terapeut hjelper en klient med å bedre sin helse ved bruk av musikalske opplevelser og relasjoner som oppstår gjennom disse (2014, s. 36). Denne definisjonen er mer avgrenset og konsist, ved at den trekker frem helse, spesifiserer bruken av musikk og ser på relasjoner. I noen kontekster der en bruker musikkterapi er å bedre klientens helse et viktig tema, som for eksempel innen fysisk og psykisk helse. I kriminalomsorgen møter en klienter med ulike utfordringer, og det bedring av helse står sentralt gjennom å gi de innsatte nye handlemuligheter. Derfor vil det nå presenteres hvordan samfunnsmusikkterapi, ressursorientertmusikkterapi og feministisk musikkterapi bruker musikk for å gi mennesker nye handlemuligheter.

2.1 Samfunnsmusikkterapeutisk teori

Samfunnsmusikkterapi skiller seg fra andre perspektiver ved at den benytter sosiale og økologiske perspektiver i arbeidet med musikk og helse (Stige & Aarø, 2012, ss. 3-4). Det vil si at den utforsker sammenhengen mellom individet og samfunnet, og hvordan deres relasjon forandrer og utvikler seg.

Det finnes flere definisjoner av samfunnsmusikkterapi. Bruscia (2014) definerer samfunnsmusikkterapi som bruk av musikkterapi for å fremme helse i de ulike lagene i det sosiokulturelle samfunnet til klienten, som kan være et individ eller en gruppe (s. 242). Målet er både å forberede den enkelte klient til deltakelse i samfunnet og å bli et verdig medlem av

samfunnet, og å forberede samfunnet på å akseptere den enkelte klient og hjelpe samfunnet til å forstå klientens behov (Stige & Aarø, 2012, s. 15). Stige har senere kommet med en utvidet definisjon av samfunnsmusikkterapi, der han definerer samfunnsmusikkterapi på tre ulike nivåer (Stige & Aarø, 2012, ss. 15-16). Det første nivået tar for seg promoteringen av sosiokulturell endring. Det andre nivået beskriver relasjonen mellom musikk og helse, sett gjennom interaksjonen mellom individer og samfunnet de hører til. Det siste nivået viser til hvordan samfunnsmusikkterapi kan ta en aktiv musikalsk og sosial rolle i samfunnet, med fokus på å promotere rettferdighet, fordeling av ressurser og promotere helse og sosiokulturell deltakelse.

For å presentere de mest sentrale kvalitetene i samfunnsmusikkterapi benyttes akronymet «PREPARE» (Stige & Aarø, 2012, s. 18).

P-en i «PREPARE» står for *participatory* (2012, ss. 20-21). Det kan oversettes til medvirkning eller deltakelse. Kvaliteten viser til hvordan samfunnsmusikkterapi ønsker å skape rom for deltakelse, både på et individuelt og et sosialt plan (2012, ss. 20-21). De søker å skape gode rammer for deltakelse. Et viktig mål i samfunnsmusikkterapien er at forholdet mellom terapeut og klient skal være likeverdig. Et likeverdig forhold kan oppnås ved at deltakelsen i terapien er et samarbeid mellom terapeut og klient.

Den andre kvaliteten er *resource-oriented*, og kan oversettes som ressursorientert (2012, ss. 21-22). Her legges det vekt på klientens ressurser og hvordan en kan arbeide for å styrke dem. Det er ikke kun klientens personlige ressurser som vektlegges, men også klientens sosiale og kulturelle ressurser. For å kunne styrke klientens sosiale og kulturelle ressurser må en arbeide med samfunnets strukturer, slik at en øker tilgangen til sosiale, kulturelle og materialistiske ressurser. En del av arbeidet vil dermed også være å bryte ned sosiale og kulturelle barrierer for deltakelse.

Bokstaven E står for *ecological* (2012, s. 22). Kvaliteten viser til hvordan det enkelte individet er del av noe større, og hvordan det påvirker individet (2012, s. 22). For eksempel er et individ del av en familie, en skole og et lokalsamfunn. Samfunnsmusikkterapien på forholdet mellom individet og de ulike nivåene i samfunnet, og hvordan de påvirker hverandre.

Den fjerde kvaliteten er *the performative quality* (2012, ss. 22-23). Kvaliteten referer til menneskelig utvikling gjennom samspill med samfunnet. Den relaterer til fremføring av «selvet» og det sosiale system. Den fremførende kvaliteten står sentralt i utforskningen av samfunnsmusikkterapiens rolle i samfunnet, og ser på hvordan musikkterapi kan promotere helse. Kvaliteten tar videre for seg individets mulighet til å forme nye identiteter og roller.

A-en i «PREPARE» står for *activist* og beskriver aktivistrollen en musikkterapeut bør ha i samfunnet (2012, s. 23). Viktigheten i å anerkjenne begrensninger i samfunnet, og viljen til å reagere på det trekkes frem. Musikkterapeuten vil i arbeidet med klienter og samfunnet kunne påvirke og forandre samfunnet i en bestemt retning, og dermed innta en aktivistrolle.

Den nest siste kvaliteten som presenteres er R-en som står for *reflective* (2012, ss. 23-24). Her vektlegges viktigheten i å reflektere og diskutere det samfunnsmusikkterapeutiske arbeidet en gjør, men og å invitere til samtale. Musikkterapeuten skal ikke anses som ekspert, og det er derfor viktig å ha en dialog med de involverte partene i musikkterapien.

Til sist er *the ethics-driven quality* (2012, s. 24). Den trekker frem at praksis, teori og forskning grunner i menneskerettigheter og at samfunnsmusikkterapeutisk arbeid omhandler frihet, respekt, likeverd og solidaritet. Kvaliteten ser på verdien av å ha et slikt fokus i samfunnsmusikkterapien.

2.2 Ressursorientert teori

Ressursorientert musikkterapi vektlegger klientens ressurser (Rolvjord, 2016). I stedet for å se på klientens begrensninger, ønsker en ressursorientert tilnærming å styrke og utvikle klientens ressurser. Begrepet ressurser kan i denne sammenheng forstås som klientens personlige egenskaper, sterke sider, og musikalske ferdigheter, men også klientens tilgang til sosiale nettverk og deltakelse i samfunnet (Rolvjord, 2008, s. 126). Ved å vektlegge arbeid med klientens ressurser kan klienten oppleve mestring og glede gjennom musisering (2008, s. 127). Slike positive følelser kan bidra til empowerment, som er et viktig begrep innenfor ressursorientert musikkterapi (2008, s. 128). Det kan bidra til videre motivasjon hos klienten, og gjøre klienten bedre i stand til deltakelse.

Empowerment kan oversettes som myndiggjøring, og handler om å ha tilgang til og kontroll over ressurser og medbestemmelse over eget liv (2008, s. 128). Videre trekkes samspillet

mellom individet og samfunnet frem. Empowerment er ikke kun en personlig prosess, men noe som utspilles i samhandling med andre (2008, s. 128). Empowermentfilosofien behøver derfor å være bevisst klientens samfunn og kultur, noe som gjør at ressursorientert musikkterapi også blir knyttet til politikk (2008, s. 129). Det politiske budskapet er knyttet til likeverd og like rettigheter. Det kan ses på som et politisk engasjement der en søker å fremme tilgjengeligheten til musikk. Musikk er ikke like tilgjengelig for alle, og det er ulike restriksjoner knyttet til deltakelse i musikalske aktiviteter i samfunnet (2008, ss. 131-132). Det gjelder blant annet musikalske og sosiale ferdigheter.

Musikk hevdes å være politisk, og å ikke anse musikk som integrert i kulturelle kontekster fører til en uvitenhet rundt de politiske handlingene som er knyttet til koloniseringen og vestliggjøringen av musikk (Rolvjord, 2010, s. 33). Musikk er knyttet til både seksualpolitikk og sosiale bevegelser, og spiller en rolle i konstitusjonen av sosial klasse og kulturell kapital (2010, s. 33). Den vestlige musikkindustrien viser seg å kun fokusere på noen få talenter, og det er stor konkurranse i feltet, som skaper et fokus på musikalske prestasjoner (2010, s. 34). Det kan skape et feil bilde av hvem som har mulighet og rett til å spille musikk (2010, s. 34). Musikkterapi søker å engasjere folk som ikke har, eller kun har få musikalske kunnskaper til å drive med musikk, som en slags motpol til den vestlige musikkindustrien (2010, ss. 34-35).

2.3 Feministisk teori

«Feminists are made, not born» (hooks, 2000, s. 7). Å være feminist er noe en må aktivt velge (2000, s. 7). En kan møte på tanken om at feminisme er sinte kvinner som vil bli som menn, men feminisme handler om at kvinner skal ha like rettigheter som menn (2000, ss. vii-viii). Det finnes retninger innenfor feminisme som setter kjønnsundertrykkelse, det mannlige privilegia, og patriarkatet i fokus, mens andre retninger i større grad unngår å utfordre menn (Hadley, 2006, s. 7). Det er mange ulike retninger og tilnærminger til feminisme, men alle stammer fra de samme røttene (2006, s. 7). Derfor kan det være interessant å se på utviklingen av feminismen. Rolvsjord (2017) har delt inn feminismens utvikling i tre faser.

2.3.1 Feminismens utvikling

Den første fasen utspiller seg på 1830- til 1920-tallet (Rolvjord, 2017, s. 10). Utviklingen av det industrielle samfunnet fant sted, og feminismen fikk tilknytning til

borgerrettighetsbevegelsen. Kvinner fikk stemmerett og kvinners kompetanse og bidrag til samfunnet ble tydeliggjort.

Den andre fasen utspiller seg på 1960- til 1980-tallet (Rolvjord, 2017, s. 10). Da fant rettighetskampen sted, og kvinner kjempet gjennom selvbestemt abort. Diskusjoner om likestilling i arbeidsliv og husholdning fant også sted. Den liberale feminismen identifiserte kjønnsdiskrimineringen og stilte spørsmål ved kjønns sosialiseringen i samfunnet.

Den tredje fasen startet på 1990-tallet og varer fremdeles (Rolvjord, 2017, s. 10). Her har det oppstått en performativ vending. Kjønn er ikke kun forstått som noe biologisk, men som handling. Det vil si kjønn er forstått som noe vi gjør, ikke noe vi er. Den politiske aktivismen rettes mot forskjellighet og individuelle daglige erfaringer, som vold mot kvinner, pornofiksering og kroppsfiksering.

Rolvjord og Hadley (2016) har sammen skrevet et kapittel om kritisk forskning i musikkterapi. De skriver at til tross for at det er ulike tilnærminger til feminisme, kan en si at feminisme er en sosiokulturell, politisk og filosofisk bevegelse som hovedsakelig er skapt av og for kvinners frigjøring (2016, s. 478). Videre gjør de rede for det feministiske perspektivet innen musikkterapi ved å dele det inn i tre praksiser, feministisks terapi, feministisk teori og kritikk, og feministisk forskning (2016, s. 481).

2.3.2 Feministisk terapi

Feministisk terapi søker å verdsette kvinners perspektiv, myndiggjøre klienten, verdsette mangfold og undersøke maktrelasjoner (Rolvjord & Hadley, 2016, s. 481). Curtis (2006) beskriver tre overordnede prinsipper for feministisk terapi. Det første prinsippet er *the personal is political*, der en ser på sammenhengen mellom individ og samfunn (2006, s. 228). En søker en samfunnsendring og politisk endring for å bedre kvinners levekår, samtidig som en søker personlig endring for den individuelle kvinnen (2006, ss. 228-229). Det andre prinsippet, *interpersonal relationships are to be egalitarian*, tar for seg relasjonen mellom klient og terapeut (2006, s. 229). En skal frembringe likeverdige relasjoner i terapien og andre sosiale sammenhenger (Rolvjord, 2017, s. 13). Det siste prinsippet, *women's perspectives are to be valued*, mener at kvinners perspektiv må verdsettes i musikkterapien, men også ellers i klientens liv (Curtis, 2006, s. 229). Målet er å motvirke undertrykkelse og å hjelpe kvinner med å håndtere skaden og internaliseringen av undertrykkelsen (2006, s. 229).

Baines (2013) har utvidet feministisk musikkterapi til *anti-oppressive practice*. Hun ønsket både å unngå misforståelsene som er knyttet til begrepet feminisme, og inkludere andre samfunnsgrupper som opplever undertrykkelse (2013, s. 2). En arbeider med klientens utfordringer på et samfunns- og politisk nivå, med likeverd og tilgang på ressurser som et mål. Feministisk musikkterapi har dermed fellestrekk med samfunnsorienterte og ressursorienterte tilnærminger til musikkterapi (Rolvjord, 2017, s. 13). I Norge er Venja Ruud Nilsen en av de mest markante feministene i musikkterapi miljøet gjennom blant annet sitt musikkterapeutiske arbeid med rockeband i kvinnefengsel (2017, s. 11).

2.3.3 Feministisk teori

Feministisk teori tar for seg de teoretiske og filosofiske samtalene som har oppstått i feminismen (Rolvjord & Hadley, 2016, s. 481). Edwards (2006, s. 371) argumenterer for at feministisk teori bør ta for seg representasjon, særlig innen områder som er mannsdominerte. Hun viser til representasjon av kropp, helse, kjønn, seksualitet og stemme (2006, ss. 372-381). Innen helse trekkes det frem at forståelsen av helse og sykdom er formet av patriarkatet, og at musikkterapeutens oppgave derfor bør være å stå opp for sin klient til våre ledere (2006, ss. 374-375). Kvinner er lite representert i musikk, og det er flere negative kjønnsstereotyper knyttet til kvinner og musikk (2006, ss. 378-379). En musikkterapeut bør være oppmerksom på hvordan musikk kan diskriminere, også i form av vestlig overlegenhet. I relasjon til stemme, blir betydningen av å gi klienter en stemme trukket frem (2006, ss. 380-381). Det kan bidra til inkludering og empowerment.

2.3.4 Feministisk forskning

Yoland Wadsworth og Kaye Hargreaves, referert i Wheeler (2006, s. 452), definerte feministisk forskning i 1991 som:

Research which is carried out by women who identify as feminists, and which has a particular purpose for knowing (a “why”), particular kinds of questions, topics and issues to be known about (a “what”), and an identifiable method of knowing (a “how”), which distinctly draw on women’s experience of living in a world in which women are subordinate to men.

(Wadsworth, Hargreaves, 1991; Wheeler, 2006, s.452).

Wheeler (2006) sin beskrivelse av feministisk forskning innenfor musikkterapi presenterer ulike tema en kan forske på innenfor feministisk forskning (ss. 461-467). Som tema trekkes det frem terapeutiske relasjoner, feministisk musikkterapi, og hvordan kjønn påvirker terapi. Rolvsjord og Hadley (2016) knytter feministisk metodologi til kritisk og transformerende forskning (Rolvsjord, 2017, s. 14). De framhever å fremme likeverd, likestilling og demokratiske verdier, som gir mulighet til sosial, kulturell og politisk endring (2017, s. 14). For å oppnå dette benytter de seg av forskningsstrategier som forsøker å bryte ned maktrelasjoner og motvirke undertrykkelse.

Feministisk epistemologi søker å bidra til endring ved å identifisere og minimere kjønns-skjevhet, privilegere marginaliserte posisjoner, og vektlegge mangfold knyttet til sosial lokalisering (Rolvsjord, 2017, s. 16). Det finnes flere varianter av feministisk epistemologi. På det ene ytterpunktet er feministisk empirisme som prøver å redusere kjønns-skjevhet (2017, s. 16). Det andre ytterpunktet, for eksempel standpunkt epistemologien, privilegerer marginaliserte posisjoner, mens den postmoderne feministiske tradisjonen gir rom for verdiladethet og vektlegger mangfold (2017, s. 16). Rolvsjord og Hadley (2016) presenterer fem metodologiske strategier musikkterapeuter kan benytte seg av i sitt refleksive og etiske arbeid med feministisk forskning (s. 482). De vil nå presenteres i en forenklet versjon av Rolvsjord (2017):

1. Å vurderer når og hvordan kjønn er relevant
  2. Å fostre variasjoner i sosiokulturell lokalisering
  3. Å vie oppmerksomhet til den rollen språk og andre kulturelle tekster spiller i meningskonstruksjon
  4. Å fremme likeverdig forskningssamarbeid
  5. Å fostre bevissthet om hvilken rolle kropp og følelser kan spille i kunnskapsproduksjon
- (Rolvsjord, 2017, s. 16)

2.3.5 Musikkinstrumenters kjønn

Musikkinstrumenter har en sentral plass i musikkterapien. Halstead og Rolvsjord (2017) har skrevet en artikkel om kjønn knyttet til musikkinstrumenter. Artikkelen tar for seg hvordan kjønn og seksualitet kan forme bruken av musikkinstrumenter. De benytter seg av et feministisk perspektiv i teksten.

En studie gjennomført av grammofonartistenes forening viser at det er forskjell i kjønnsrepresentasjonen på de ulike instrumentene blant spillere i deres forening, spesielt når det gjelder bandinstrumenter (2017, s. 7). Kvinnene utgjorde 7% av gitaristene, 4% av bassistene, 26% av pianistene, og 48% av sangerne (2017, s. 7). I artikkelen fortsetter de å se på gitaren, og bruker den som et eksempel på hvordan kjønn kan være knyttet til musikkinstrumenter (2017, s. 8). Gitaren er lett tilgjengelig i samfunnet, noe som representeres i dens hyppige bruk i musikkterapien. Gitaren er dessuten et instrument som ofte assosieres med kjønn og seksualitet. Artikkelen viser til et industriestimant gjennomført i 2007 som hevder at 96% av alle gitarer er kjøpt av eller for menn (2017, s. 8). De trekker videre frem forskning som viser at langt flere menn enn kvinner tiltrekkes til gitaren i musikkterapi.

Musikkinstrumenter er knyttet til kjønnsideologier og i mange kulturer anses musikkinstrumenter som en representasjon for sosiokulturelle maktforhold, noe som kan føre til at bruken av de ofte er begrenset og kontrollert av bestemte grupper (2017, s. 9). Det kan føre til en inndeling der menn spiller instrumenter, mens kvinner synger og danser. En kan relatere den mannlige domineringen av spilling av musikkinstrumenter til kvinners ekskludering fra å samhandle med teknologi, noe som i det vestlige samfunnet anses som mannlige (2017, s. 9). Å samhandle med teknologi eller å spille et musikkinstrument kan dermed utfordre kvinners fremføring av femininitet, noe som kan føre til at kvinner får en negativ relasjon til det (2017, s. 9). Halstead og Rolvsjord (2017) hevder at den mest åpenbare måten et instrument blir kjønnnet på er ved dens identifikasjon med spillere av hovedsakelig ett kjønn (s. 9). Som eksempel er den elektriske gitaren er blitt definert som et instrument gjennom mannlige musikere.

3. Metode

Jeg vil benytte meg av en kvalitativ forskningsmetode. Ved datainnsamlingen vil jeg ta i bruk semistrukturert intervju med åpne spørsmål. Selv vil jeg ha rollen som intervjuer, og intervjuer fire musikkterapeuter som arbeider i kriminalomsorgen.

I dette kapittelet vil jeg gjøre rede for mitt valg av metode og forskningsdesign.

3.1 Vitenskapsteoretisk grunnsyn

Forskning kan defineres som et grundig og nøye søk, eller en nøye studie for å finne og rapportere ny kunnskap om noe (Wheeler & Bruscia, 2016, s. 1). Det finnes ulike retninger innen forskning og mange ulike muligheter for å innhente ny kunnskap. I denne oppgaven har jeg valgt å bruke en kvalitativ metode, og studien forankres i en hermeneutisk forskningstradisjon.

3.1.1 Kvalitativ forskning

Kvalitativ forskning blir brukt når en ønsker å studere menneskers erfaringer, tanker og holdninger (Malterud, 2011). Det brukes for å utforske sammenhenger, utvikling og helhet. En søker å få en forståelse om et tema, i stedet for kun en forklaring (Malterud, 2011). Kvalitativ metode åpner opp for mange mulige svar, og egnes for forskning der en ikke på forhånd har oversikt over relevante svaralternativer (Malterud, 2011). Det baserer seg på en forståelse om at menneskelig aktivitet ikke kun kan studeres kvantitativt, og en vekt på subjektive syn på temaet som forskes på (Krumsvik, 2013). Det gjør at en ikke kan komme fram til en objektiv sannhet, eller måle noe, slik en kan i kvantitativ forskning, men en kan undersøke ulike temaer (Krumsvik, 2013).

3.1.2 Epistemologi

Epistemologi handler om vår forståelse av kunnskap og hvordan vi tilegner oss den. Det beskriver hvordan vi vet det vi vet, og hvordan vi har tilegnet oss det vi vet (Matney, 2019). En ser på hvordan og hvor kunnskap oppstår, hva som utgjør kunnskap og sannhet, og hvilke typer kunnskap som er legitime (Matney, 2019).

Som beskrevet i teorikapittelet søker en feministisk epistemologi å bidra til endring ved å redusere kjønns-skjevhet, privilegere marginaliserte posisjoner, gi rom for verdiladethet og vektlegge mangfold (Rolvsjord, 2017, s. 16). Feministisk epistemologi studerer måten kjønn påvirker vår forståelse av kunnskap (Anderson, 2004; Wheeler, 2006, s. 453). Når vi anvender kvinners erfaringer som en ressurs for å utarbeide vitenskapelige hypoteser og resultater, og former forskningen for kvinner, hevdes det at en ikke lenger kan ta tradisjonelle epistemologiske antakelser (Harding, 1987; Wheeler, 2006, s. 453-454). Epistemologien må akseptere at forskeren i feministisk forskning har en verdiladet posisjon (Rolvsjord, 2017). Harding referert av Wheeler (2006, s. 454) deler feministisk epistemologi inn i tre ulike retninger, positivistisk feministisk epistemologi, standpunkt epistemologi og postmoderne feministisk tradisjon. Den retningen som vil være mest relevant for denne oppgaven er positivistisk feministisk epistemologi. Den søker å bidra endring og søker å utfordre diskriminering av kvinner innen forskningens tema (Wheeler, 2006, s. 454).

3.1.3 Hermeneutisk forskningstradisjon

En hermeneutisk forskningstradisjon står sentral i kvalitativ forskning (Malterud, 2011). Det er læren om hvordan vi fortolker tekster (Kvale & Brinkmann, 2015). Hva som legges vekt på og hvordan noe tolkes avhenger av konteksten og hvem som leser teksten (Krumsvik, 2013). Tolkere av en tekst vil ha ubevisste antakelser som en kan se på som tolkerens forståelseshorisont (Kvarv, 2010).

Den klassiske hermeneutikken omhandlet tolkning av religiøse tekster (Malterud, 2011). Hans-Georg Gadamer videreutviklet hermeneutikken i en filosofisk retning, og bidro til at hermeneutikken ble et universelt og historisk redskap (Kvarv, 2010). Gadamer anså forståelse som en menneskelig holdning eller anskuelse (Kvarv, 2010). Han hevdet at historie og tradisjon påvirker all forståelse, og at en derfor alltid vil ha en forut-forståelse (Kvarv, 2010). Forut-forståelsen vil en alltid ha med seg når en forsøker å forstå en tekst. Forståelsen av teksten vil så bryte eller bekrefte ens forut-forståelse, og slik vil en oppnå forståelse (Kvarv, 2010). Forut-forståelsen er med på å forme forskerens tolkning av materiale og hva forskeren vektlegger. Hermeneutikken lærer kvalitative forskere å være oppmerksomme på deres forut-forståelse, og hvordan fortolkning er betinget av historie og tradisjon (Kvale & Brinkmann, 2015). Målet er å oppnå en felles forståelse om hva en tekst betyr (Kvale & Brinkmann, 2015).

I skriveprosessen har jeg arbeidet hermeneutisk ved at jeg har forsøkt å være bevisst min forut-forståelse og hvordan den former oppgaven. Min forut-forståelse er både blitt bekreftet og utfordret, og har vært under stadig utvikling. Etter å ha analysert data fra datainnsamlingen har jeg revidert min problemstilling og vinkling på temaet slik at mer av dataen ble relevant for oppgaven. Jeg har forsøkt å stille meg kritisk til, og reflektere over funn som har bekreftet min forut-forståelse, for å se om min forut-forståelse har påvirket min forståelse av funnene.

3.1.4 Refleksivitet

Refleksivitet handler om å reflektere rundt egne fremgangsmåter og konklusjoner (Malterud, 2011). Det er en aktiv holdning som forskeren selv må oppsøke og vedlikeholde (Malterud, 2011). En må klargjøre ens egne hypoteser og forståelser for tema som forskes på, samtidig som en må ha et åpent sinn i forskningsprosessen, slik at en gir plass til annet enn det en selv vet eller tror (Malterud, 2011). En god forsker søker etter posisjoner som er i kontrast med egne forestillinger og fordommer, og å være forberedt på å gå vekk fra forut antatte konklusjoner og resultater (Malterud, 2011). Spesielt når forskningstemaet står en nær vil det være vanskelig å gjøre en kritisk refleksjon (Malterud, 2011). Derfor er det viktig å være bevisst på hva som former det en observerer og tolker, for å identifisere ens egen posisjon og slik kunne se hvordan det påvirker kunnskapsutviklingen (Malterud, 2011). En må erkjenne sitt eget ståsted i forskningsprosessen, og overveie dets betydning (Malterud, 2011).

I introduksjonskapittelet har jeg forsøkt å gjøre rede for mitt eget syn på feminisme og hvordan mitt kjønn og min oppvekst har formet det. Som nevnt tidligere er feminisme personlig, og forståelsen av feminisme varierer fra person til person. At feminisme er personlig gjør i tillegg at temaet feminisme ofte er verdiladet. Jeg har brukt tid på å redegjøre mitt syn og forhold til feminisme fordi det former hvordan jeg tolker tema. Det er viktig for meg at leseren er bevisst min posisjon og mitt ståsted i forskningsprosessen. Jeg har forsøkt å ikke la det forme forskningen i den forstand at det ikke gir plass til resultater og konklusjoner som er i kontrast med mitt syn, ved at jeg kontinuerlig i skriveprosessen har stilt spørsmål ved hva som former måten jeg analyserer og tolker tekst på.

3.2 Datainnsamling

For å samle inn data ble kvalitativt forskningsintervju tatt i bruk. Målet med det kvalitative forskningsintervjuet er å se intervjupersonens opplevelse av verden, og få frem betydningen

av dens erfaringer (Kvale & Brinkmann, 2015). Det finnes ulike former for intervju. I denne oppgaven ble det avholdt fire individuelle intervju med en semistrukturert intervjuform.

3.2.1 Semi-strukturerte intervju

Semistrukturert intervju er en form for forskningsintervju, der den intervjuedes beskrivelser om livsverden innhentes og en fortolker dets betydning (Kvale & Brinkmann, 2015). Kvale og Brinkmann (2015) beskriver et semistrukturert intervju som et intervju som ikke følger en fast struktur. Intervjuet skal dekke en rekke temaer, og intervjuer har noen forslag til spørsmål, men endringer i rekkefølge og formulering av spørsmål kan forekomme. Det gir i tillegg rom for å komme med oppfølgingsspørsmål og å følge opp nye tema som dukker opp i intervjuet, som en ikke har forutsett (Krumsvik, 2013). Det er likevel viktig at en er spesifikk i intervjuet slik at en får fram den kunnskapen en er ute etter (Krumsvik, 2013).

Før gjennomføringen av intervjuet er det viktig å planlegge intervjuet, finne ut av hva en ønsker å oppnå med intervjuet, og finne ut hvordan en best mulig kan få tak i relevant data (Krumsvik, 2013). Intervjuguiden må derfor utarbeides nøye, da valg av spørsmål kan påvirke kvaliteten av intervjuet (Krumsvik, 2013). Spørsmålene må være nøytrale, slik at de ikke legger føringer for svaret informantene vil gi (Krumsvik, 2013). Noen hevder dessuten at åpne spørsmål gir bedre svar, da et standardisert spørsmål ikke gir et standardisert svar (Kvale & Brinkmann, 2015). Personer oppfatter også tolker spørsmål ulikt, og derfor vil svarene også bli ulike. Derfor er det viktig å modifisere spørsmålene til hver enkelt informant.

Videre er det viktig å være bevisst intervjurollen og hvilken posisjon en ønsker å ta. En intervjuposisjon som er mye brukt innen kvalitativ forskning er opinionsundersøkeren. Den interesserer seg for intervjupersonens holdninger og meninger, og behandler de som fakta, uten å utfordre intervjupersonen (Kvale & Brinkmann, 2015). Jeg tok utgangspunkt i denne intervjuposisjonen da jeg forberedte meg på å inntre i rollen som intervjuer.

Å velge informanter var vanskelig. Igjen stilte jeg spørsmål rundt hva jeg ønsker å oppnå med intervjuet, og hvem det da er mest hensiktsmessig å intervju. Valget sto mellom å intervju musikkterapeuter og/eller innsatte. Det å intervju innsatte krever en mye mer omfattende søknadsprosess og det er vanskeligere å rekruttere informanter. Derfor slo jeg fra meg denne tanken ganske raskt. Musikkterapeuter har dessuten mer innblikk i hvordan en kan arbeide

musikkterapeutisk med innsatte og har en bredere forståelse av teori. De er derfor bedre egnet til å svare på spørsmål knyttet til feministisk teori.

Antall informanter en intervjuer bør være et bevisst valg. Velger en for få informanter er det vanskelig å generalisere og teste ut hypoteser, men velger en for mange vil det bli for tidkrevende å foreta en god analyse av intervjuene (Kvale & Brinkmann, 2015). For å både få tid til analyse, men også få samlet nok data, valgte jeg å intervju fire informanter. Ettersom kjønn er relevant for oppgavens tema ble det intervjuet to kvinner og to menn. Jeg forsøkte å få en lik fordeling på antall informanter som arbeider med kvinnelige innsatte og informanter som arbeider med mannlige innsatte og løslatte.

Jeg vurderte om intervjuene burde være individuelle eller i gruppe. Fokusgruppeintervju er en anvendt intervjumetode, der målet er å få frem ulike synspunkter av tema (Kvale & Brinkmann, 2015). Det kan skape gode diskusjoner og bringe frem spontane synspunkt, men det kan samtidig være vanskeligere å ha kontroll over intervjuforløpet og intervjuet kan få et kaotisk preg (Kvale & Brinkmann, 2015). I mitt tilfelle ville det nok vært positive og negative sider ved både individuelle intervju og fokusgruppeintervju. Grunnen til at jeg valgte individuelle intervju var at det er enklere å gjennomføre, da alle informantene ikke må møtes til samme tid og sted. Det var en stor fordel ettersom informantene ikke befant seg i samme by.

3.2.2 Gjennomføring av intervju

De fire intervjuene ble gjennomført på ulike plasser. Det første intervjuet ble gjennomført i en stue, det andre på en kafé, det tredje på et undervisningsrom og det fjerde på et bandrom. Ønske var å gjennomføre intervjuene på et rom en kunne sitte uforstyrret og alene, men for å få gjennomført intervjuene måtte jeg imøtekomme informantene og deres ønske om sted. Spesielt intervjuet på kafé var utfordrende, både med tanke på bakgrunnsstøy på opptaket, men også i forbindelse med informantens mulighet til å dele sensitiv informasjon på en anonym måte. Informanten var komfortabel med plassen og var bevisst på å ikke nevne informasjon som kunne være problematisk å dele i offentligheten.

Informantene fikk i forkant av intervjuene tilsendt et informasjonsskriv. Det ga de mulighet til å sette seg inn i intervjuets tema og oppgjøre seg noen tanker på forhånd. Da jeg møtte informantene var jeg likevel klar på hva jeg ønsket å få ut av intervjuet og brukte tid på å

forklare formålet med intervjuet. Videre forsøkte jeg å være avslappet, lytte aktivt til informantene og vise interesse for det de fortalte, for å skape god kontakt med informantene (Kvale & Brinkmann, 2015).

Intervjuguiden ble benyttet aktivt i intervjuene og fungerte til dels godt. Den gjorde at alle tema ble belyst og var et fint holdepunkt å ha under intervjuet. Det var likevel noen svar jeg ikke var forberedt på og jeg skulle ønske jeg hadde utarbeidet flere oppfølgingsspørsmål på forhånd. Spesielt i et av intervjuene opplevde jeg dårlig flyt. Informanten kom med kortere svar enn jeg hadde forventet, og jeg fikk inntrykk av at mine spørsmål ikke kom tydelig nok frem. Det gjenspeiler godt Kvale og Brinkmann (2015) sin beskrivelse av at personer tolker spørsmål ulikt, og derfor vil gi ulike svar. Det burde jeg ha gitt mer oppmerksomhet, og jeg burde ha tilpasset spørsmålene mine bedre til den enkelte informant. Det var en markant forskjell å intervjuer kvinner og menn, spesielt når en pratet om feminisme. Det kan komme av at feminisme er personlig og dermed oppleves ulikt, men og at feminisme i stor grad omhandler kvinnen.

3.3 Etiske refleksjoner

Det er viktig å ivareta personvern i intervjuprosessen. I den forbindelse søkte jeg om tillatelse til å samle inn og behandle data av Norsk senter for forskningsdata (NSD). I søknaden til NSD ble det lagt ved et informasjonsskriv og samtykkeskjema som ble sendt ut til informantene i forkant av intervjuet. Noen av informantene signerte skjemaet i forkant av intervjuet, andre signerte det da vi møttes. I intervjuet ble det brukt lydopptaker. Lydopptakene ble i etterkant av intervjuet lastet opp på SAFE (Sikker Adgang til Forskningsdata og E-infrastruktur), som er UiB sin krypterte database, slik NSD sine føringer for sensitiv informasjon til forskning tilsier. Intervjuene ble og transkribert i SAFE og informantens navn og arbeidssted ble anonymisert. Da informantens kjønn er av relevans for oppgaven ble det ikke anonymisert. Det samme gjelder type fengsel de arbeidet på, altså om fengselet hadde mannlige eller kvinnelige innsatte.

Å ikke kunne anonymisere informantens kjønn kan gjøre de lettere gjenkjennelige. Jeg reflekterte rundt dette, og hvor vidt det var rett å ikke anonymisere kjønn, og konkluderte med at relevansen av kjønn til informantene var av så stor karakter at det måtte tas med. Jeg valgte bevisst å intervjuer to musikkterapeuter av hvert kjønn, i håp om at det kunne bidra til å

anonymisere informantene noe mer. Informantene ble også gjort oppmerksom på dette, og var klar over det da de samtykket til intervjuet.

Å ivareta informantenes anonymitet var generelt en stor utfordring. Antall musikkterapeuter som arbeider med innsatte og løslatte er liten. Spesielt innad i miljøet vet de fleste hvem hverandre er, og det kan være enkelt å identifisere informantene. Dette er likevel noe informantene selv er klar over, og derfor tenker jeg det er etisk forsvarlig. Informantene er dessuten utdannede musikkterapeuter som har god forståelse for hva forskning er, hvordan intervjuer gjennomføres og hvordan data behandles. Det gjorde meg tryggere på at de var bevisst og informert på hva en deltakelse på intervju medbringer, og hvordan deres anonymitet ivaretas.

3.4 Dataanalyse

For å samle inn data ble det gjennomført fire intervjuer med en varighet på omtrent 50 minutter. Det resulterte i 50 sider transkribert tekst med et omfang på 34 838 ord.

Jeg valgte å transkribere innholdet selv. For å transkribere benyttet jeg meg av Halkiers (2010) transkripsjonsregler:

"[ ] til overlapp i tale
( ) til uforståelig tale
_ til når taleren selv understreker noe
NEI til høyere utbrudd
[latter] til andre muntlige uttrykk
... til kortere pauser
[pause] til lengre pauser"
(Halkier, 2010, s. 83).

Jeg valgte å ikke ta for mye hensyn til tonefall og tenkepauser da jeg anså det som lite relevant for innholdet i intervjuet. Jeg har i tillegg unnlatt å transkribere intervjuerens utsagn som kun bekrefter at intervjueren lytter til informanten, for eksempel «ja» og «mhm». For å ivareta informantenes anonymitet transkriberte jeg alle intervjuene på bokmål. Samtlige informanter navnga i sine intervju sin arbeidsplass, og noen navnga i tillegg klienter og tidligere klienter. I transkripsjonsprosessen endret jeg navn på klientene, og unnlott å navngi

arbeidsplassen. Arbeidsplassene er derfor notert i parentes, og det er kun presisert om informanten omtaler et kvinnefengsel eller mannsfengsel, da det har relevans for oppgaven.

Da jeg både selv var intervjuer og har valgt å transkribere intervjuene selv, kan det ha påvirket transkripsjonen. Jeg har forsøkt å transkribere dataen fra et objektivt ståsted og ikke vektlegge personlig tolkning i transkripsjonen.

3.4.1 Tematisk analyse

For å analysere dataen som ble generert gjennom fire intervjuer benyttet jeg meg av tematisk analyse (Braun & Clarke, 2006). Tematisk analyse er en metode som brukes for å indentifisere, analysere og rapportere mønstre eller tema i den samlede dataen (Braun & Clarke, 2006). Tematisk analyse er ikke bunnet til et eksisterende teoretisk rammeverk og kan derfor bli brukt innen ulike teoretiske rammeverk (Braun & Clarke, 2006). Et tema fanger noe viktig i dataen i relasjon til forskningsspørsmålet, og danner et mønster innen dataen.

Viktigheten eller relevansen av et tema behøver ikke å gjenspeile hvor mye temaet i dataen nevnes, men om temaet fanger noe viktig i relasjon til forskningsspørsmålet (Braun & Clarke, 2006). Dermed er tematisk analyse drevet av forskerens teoretiske eller analytiske interesse.

Braun & Clarke (2006) forklarer hvordan en tematisk analyse gjennomføres med å vise til seks steg. Det første steget er å gjøre seg kjent med dataen (Braun & Clarke, 2006). Her transkriberes dataen og umiddelbare idéer noteres ned. I det neste steget kodes dataen og all dataen som er relevant til hver kode samles (Braun & Clarke, 2006). I det tredje steget samles så kodene til potensielle temaer og all data som er relevant til hvert potensielle tema samles (Braun & Clarke, 2006). Deretter defineres og navngis temaene før en i det sjette og siste steget analyserer den utvalgte dataen og relaterer det tilbake til forskningsspørsmålet, og en produserer en vitenskapelig rapport av analysen (Braun & Clarke, 2006).

Her er et eksempel som viser hvordan analyseprosessen ble gjennomført.

Sitat	Kode	Tema
<i>K2: Ja du klarer ikke vise det da. For du klarer ikke ta eksamen da. Og det er jo der det kommer, der er jo på en måte ulempen litt med å være i et skolesystem da.</i>	Musikkpedagogiske målsettinger	Arbeidsvilkår

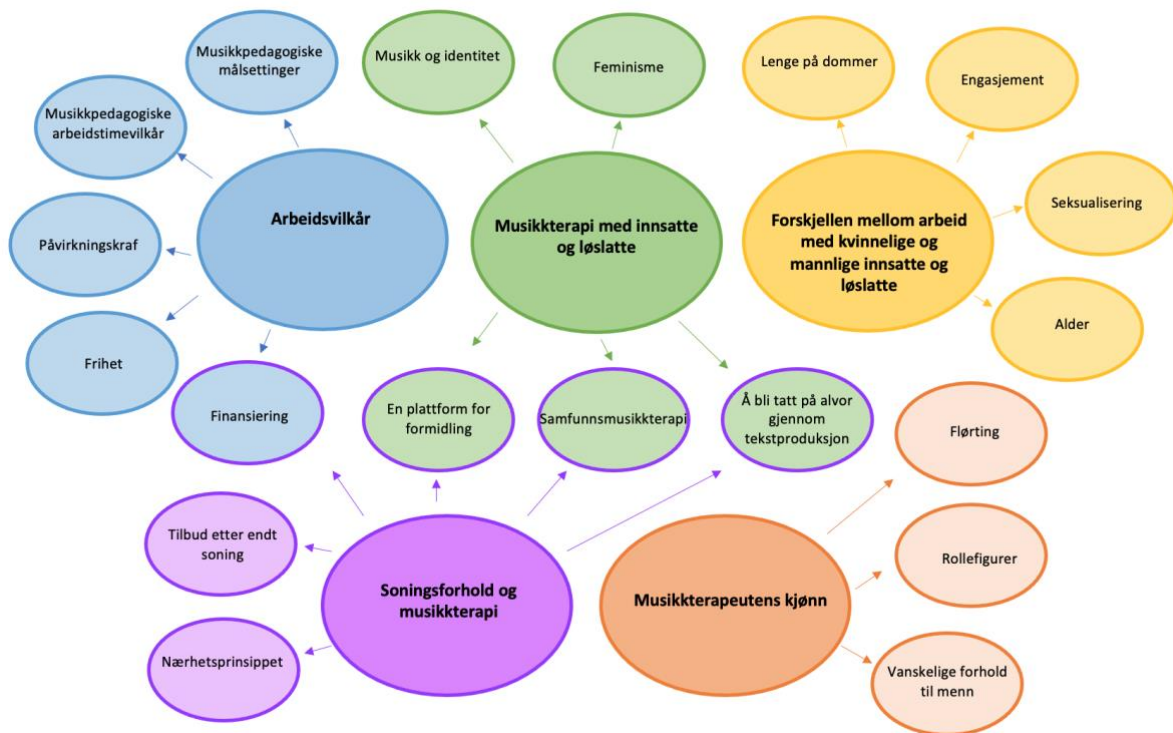

Etter å ha gjennomført de seks stegene for tematisk analyse presentert av Braun & Clarke endte jeg opp med 5 hovedtema og 19 undertema.

Figuren under (figur 1) viser de fem hovedtemaene og hvilke undertema som hører til dem.

Hvert tema har fått en farge, og deres undertema har fått en svakere versjon av den fargen.

Noen undertema går igjen i de fem hovedtemaene. De har da piler til begge temaene de hører til, og er markert med to farger.

Figur 1: Hovedtema og undertema

4. Presentasjon av funn

Jeg vil nå presentere mine funn i de fem hovedtemaene. For å skille mellom informantene har jeg forkortet «kvinnelig musikkterapeut» til K og «mannlig musikkterapeut» til M. Det refereres dermed til som K1, K2, M1 og M2. Intervjueren refereres til som I.

4.1 Arbeidsvilkår

Temaet arbeidsvilkår tar for seg musikkterapeutenes arbeidsvilkår. De to kvinnelige musikkterapeutene var ansatt som musikkpedagoger ved et voksenopplæringstilbud, mens den ene mannlige musikkterapeuten (M1) var ansatt som musikkterapeut direkte ved fengselet med kriminalomsorgen som arbeidsgiver. Jeg ønsket å vite om det å være ansatt som musikkpedagog påvirket musikkterapeutens arbeidsoppgaver.

4.1.1 Ansatt som musikkpedagog ved skoleverket

K1 og K2 fortalte at skolesystemet var opptatt av at elvene skulle ta eksamen, og at det ble styrende for innholdet i musikktilbudet, men at det ikke alltid hadde vært slik.

K1: I starten, de første kanskje 15 årene, så jobba vi veldig fritt og da blir jo målsettingen definert ut ifra de som er med. Så da kunne jo være personlige mål som var det viktigste og at de musikalske målene var kanskje litt sånn, det var ikke det viktigste. Og for andre igjen så var det liksom mellommenneskelige mål som var viktig, det å komme seg ut av cella og få møtt andre, være sosial. At det kanskje var det viktigste. Og det er klart at alle de målsettingene kan rommes i skoleverket og. Det er bare at hvis du får et krav om at du skal gjennomføre eksamen så må man fokusere mer da på kompetansemålene i lærerplanen. Og da blir jo det en vridning liksom, bort fra person og mellommenneskelige mål som jeg føler at man kan jobbe mer med som musikkterapeut det da.

Jeg spør K1 om hun skulle ønske hun i stedet var ansatt som musikkterapeut. På det svarer hun at det kan hende en ansettelse i kriminalomsorgen hadde vært bedre, men at hun synes det er fint at hun gjennom å være ansatt i skoleverket har en godt ordnet arbeidsavtale. K2 forteller videre at hun i starten trodde det var mest hensiktsmessig å være ansatt i skoleverket for å sikre lønn og ha muligheten til å søke støtte til prosjekter.

K2: Men på etterhånd så har jeg jo skjønt, for vi fikk jo, vi hadde først en rektor som var veldig glad i musikk og som veldig gjerne ville videreføre prosjektet, musikkprosjektet. Men så fikk vi en rektor som ikke var så glad i musikk og hun halverte jo tilbudet. Ja det er helt hengitt til hvilken leder du har da så.

Hun forteller at måten arbeidstimene er lagt opp på er lite hensiktsmessige. Hun opplever å ha for mange timer i strekk, noe som er lite gunstig ettersom arbeid med mennesker kan være svært krevende. Måten arbeidstimene er lagt opp på er styrt av rutinene til fengselsbetjentene, og hun forteller at ettersom de har ansvar for sikkerheten kan de begrunne valgene de tar på bakgrunn av sikkerhet, som gjør at de har et kjempegodt kort på hånda.

K2: Ja nei altså i et fengsel er jo sikkerhet punk en. Det må det jo være.

Videre forteller K2 at hun skulle ønske musikktilbudet var mye større, bredere og at hun har et ordentlig musikkrom på arbeidsplassen. For at det skal gå trengs det mer midler. Musikkterapeuten forteller at hun har regnet på hvor mange innsatte en kan gi tilbud til på en 100% stilling. Hun kom fram til at det er ca 20 innsatte. Videre kom hun fram til at 2/3 av fangebefolkningen ved kvinnefengselet hun jobber ved ønsket å spille. Det vil si at det er flere som ønsker å spille enn hva en 100% stilling dekker. Nå er det kun en 50% stilling som musikkpedagog der. I mannsfengselet hun jobber på er det mange fler innsatte, noe som vil si at en 100% stilling der dekker en mindre prosentandel av de innsatte som ønsker et musikktilbud. Jeg spør videre hvordan en kan vise til at det er lønnsomt å ha et musikktilbud slik at tilbudet kan utvides og bedres.

K2: Ja du klarer ikke vise det da. For du klarer ikke ta eksamen da. Og det er jo der det kommer, der er jo på en måte ulempen litt med å være i et skolesystem da.

I: Det å vise til at det har terapeutisk effekt det?

K2: Nei det er ikke verdsatt.

4.1.2 Ansatt som musikkterapeut ved kriminalomsorgen

Den mannlige musikkterapeuten (M1) har vært ansatt i en 100% stilling ved et mannsfengsel. På spørsmål om hvilke forskjeller han tror det er ved å være ansatt i kriminalomsorgen og i skolesystemet svarer han:

M1: (...) det har veldig mye å si hvem sjefen din er og hva på en måte regler og sånn du skal forholde deg til og hvilke mål og sånne ting du skal forholde deg til. Sånn at jeg tror på en måte så er det jo positivt, for du har liksom tilgang til alt, du har tilgang til masse sånn her informasjon, altså dommer og alt det her. Du er jo en insider i systemet, så du kan liksom låse deg inn hvor som helst og alt mulig sånt. Og delta på møter og forum og sånn, men samtidig så er du liksom underlagt fengselet og fengselet sin tenkning og strategi til en hvis grad. Så det er både og altså. Jeg tror nok jeg har vært på mange måter litt sånn friere hvis jeg var ansatt utenfra og på en måte kom inn og skulle jobbe med de innsatte (...) Sånn at når du liksom jobber innenfor det systemet så legger det litt andre bånd på deg enn hvis du kommer inn utenfra, og så er det litt lettere å på en måte, du er ikke en del av det systemet som sperrer folk inne, og liksom undertrykker og gjør alt det der kjipe. Da er du liksom en som kommer inn utenfra og, ja, kan liksom være en litt sånn mer på lag med de innsatte da, kanskje, på en måte.

Han utdyper videre fordelene ved å ha tilgang til alt av informasjon og forteller at han har tilgang til et system betjentene bruker der han selv kan lese og skrive notater som alle de ansatte ved fengselet kan lese, og han opplevde at han ble hørt og tatt på alvor av de andre ansatte. K2 forteller i motsetning at hun er glad hun ikke må skrive rapporter, men at hun skulle ønske hun ble mer lyttet til, spesielt i rettsaker til forvaringsdømte. Hun forteller at de lytter mer til en psykiater som kun har hatt en samtale eller to med den innsatte, enn henne som har hatt musikkterapi med den innsatte i flere år. Hun konkluderer med at musikkterapi som fag og yrke ikke veier like tungt.

4.2 Musikkterapi med innsatte og løslatte

Videre spurte jeg informantene om hvordan deres musikkterapitilbud er, og hvilke teoretiske perspektiv de legger til grunn. De fleste svarte at de arbeidet samfunnsmusikkterapeutisk og ressursorientert i ulik grad. I intervjuene med de kvinnelige musikkterapeutene ble også feminisme nevnt som en tilnærming i musikkterapien.

4.2.1 Samfunnsmusikkterapeutisk tilnærming

K2 benytter seg av en samfunnsmusikkterapeutisk tilnærming, både i arbeidet med mannlige og kvinnelige innsatte. Hun setter musikkterapien i en større sammenheng og er opptatt av at alle mennesker skal ha en plass i samfunnet, ideelt sett en positiv plass.

K2: Så det er noe med at de begynner å spille inne, vi blir kjent, de forandrer seg en del, de lærer seg noe, altså det skjer mye med dem. Og de kommer ut i samfunnet og kanskje klarer å ta plassen sin bedre da. (...) Deres personlighet er liksom ikke kriminell. Deres personlighet kan jo være at de er musikere på en måte, at de kan ha forandret hele det selvbildet og.

Begge de mannlige musikkterapeutene nevner også samfunnsmusikkterapi. M2 trekker frem låtskriving og konserter som del av det samfunnsmusikkterapeutiske arbeidet.

4.2.2 Ressursorientert tilnærming

Videre trekker de mannlige musikkterapeutene frem en ressursorientert tilnærming til musikkterapien.

M1: for min del da så har fokuset vært veldig på å støtte liksom de innsatte i de retningene de vil gå, heller enn å prøve å komme inn og være veldig sånn, at jeg skal på en måte dirigere eller si hva vi skal gjøre eller hvordan vi skal gjøre det, men heller prøve å støtte opp litt mer sånn uten i fra liksom.

Den andre mannlige musikkterapeuten (M2) bruker Empowerment som et nøkkelbegrep for sitt arbeid.

M2: Jeg har et sånn bevisst forhold til at jeg ikke styrer for mye for det at jeg tenker veldig sånn Empowerment, at de skal gjøre ting selv, klare seg selv og fikse ting selv. (...) Ja, at de skal mestre det selv og fikse tingene selv og vokse på det selv.

4.2.3 Feministisk tilnærming

Den kvinnelige musikkterapeuten (K1) nevner verken samfunnsmusikkterapi eller en ressursorientert tilnærming, men plasserer sitt arbeid i en humanistisk og feministisk tilnærming.

K1: (...) de kvinnelige innsatte har en sånn opphoping av levekårsproblem. Så det er klart det her er en gruppe med store utfordringer. Sånn at man tenker humanisme og at man tenker at alle har en mulighet for utvikling og sånn det er kjempeviktig. Så det har vært totalt bærende for meg. Også tenker jeg og selvfølgelig feminisme inni det her.

Hun fortsetter å si at det er viktig at kvinnene blir myndiggjort, får en identitet gjennom musikken, får stå på en scene, får muligheten til å utvikle seg og at en gjennom musikken kan finne ressurser som kan bety noe i livet. Å arbeidet med det anser hun som feminisme. Hun bruker dog ikke ordet feminisme når hun snakker med de kvinnelige innsatte, men forteller at 8.mars, kvinnedagen, er et samlingspunkt hvert år.

K1: Det er en av de fineste dagene i året. (...) Damer da, som opptrer og viser at det går an og viser hvor kule de er og bra og flinke.

Videre trekker hun spesielt frem arbeid med tekstproduksjon og at hun anser det som en viktig del av det feministiske arbeidet.

K1: (...) At dem har en arena eller et medium til å komme fram i, som de blir lytta til i og tatt på alvor i (...) Gi de en stemme og plattform.

Hun forteller at de innsatte ikke alltid opplever å bli lyttet til og tas på alvor og begrunner det med at de ikke har gode nok ferdigheter og ressurser når det kommer til å uttrykke seg. Derfor blir det å jobbe med tekstproduksjon spesielt viktig, da det gir de innsatte verktøy for å uttrykke seg på en måte som blir hørt og sett. Hun trekker i tillegg fram formidling på scene som en del av det feministiske arbeidet, i fortsettelse av tekstproduksjon. Det å gjøre de innsatte oppmerksom på hvordan uttrykk de har, og hva de formidler på scenen. Hun har arbeidet med kvinner som har bakgrunn som blant annet stripper, der hun må bevisstgjøre og trygge de på at det ikke er nødvendig å kle av seg på en scene.

Den andre kvinnelige musikkterapeuten anser også det musikkterapeutiske arbeidet med kvinnene som feministisk.

K2: Jeg tenker at når jeg jobber med kvinnene på (arbeidsplassen) så er det veldig feministisk arbeid. Det tenker jeg. For jeg er opptatt av at de skal stå på egne bein, ta vare på livet sitt selv, gjøre det de vil, lære seg noe, bli sterke, bli trygge, få til ting.

(...) Og jeg har vært veldig sånn opptatt av at jeg bare vil jobbe med kvinner, men jeg ser nå dette halvåret jeg har jobbet med menn er det veldig mye det samme jeg tenker om menn da. Så det, det har egentlig overrasket meg litt, men det er det.

Jeg spør henne om hun også vil kalle sitt arbeid med de mannlige innsatte feministisk. På det svarer hun nei. Hun mener feminisme er kjønnsbestemt, men at hun jobber med mange av de samme målsettingene.

K2: Jeg vil jo at de skal ordne livet sitt, jeg vil jo at de skal klare livet bedre, få selvtilitt, lære seg noe, det er jo de samme delmålene vi jobber med.

4.3 Forskjell i arbeid med kvinnelige og mannlige innsatte og løslatte

Begge de kvinnelige musikkterapeutene har som nevnt og arbeidet med mannlige innsatte. Jeg ønsket å høre om de opplevde en forskjell i arbeidet med kvinner og menn, og om de selv endrer sin måte å arbeide på i møte med de ulike kjønnene.

4.3.1 Lengde på dom

En av de største forskjellene K1 trekker fram er lengde på dom hos de innsatte. De kvinnelige innsatte soner vesentlig lengre dommer enn de mannlige. Dermed arbeider hun over lang tid med de kvinnelige innsatte, mens hun kun har de mannlige innsatte i en kort periode. K2 har samme opplevelse og tilføyer at hun liker best å arbeide med folk lenge, fordi en får tid til å bli ordentlig kjent.

K1 beskriver arbeidet med mennene slik:

K1: Jeg følte det var veldig grunt. Det var ingen som kom inn med ekte problemstillinger følte jeg, for de var bare innom også skulle de bare være litt sånn apekatt, masse testosteron og hurra meg hopp og ha det gøy. Altså det var liksom overskriften på musikktimen, det var at de skulle ha det artig, morsomt.

Hun forteller at kvinnene også ønsket å ha det artig, men at de i tillegg kunne arbeide med en låt over lang tid, og gå mer i dybden i arbeidet.

4.3.2 Musikalske ferdigheter

Videre forteller K1 at mennene ofte kunne en del musikk fra før, og at de dermed ikke hadde like stort fokus på innøving av ferdigheter på instrumenter, slik kvinnene hadde. K2 har også opplevelsen av at mennene jevnt over kan mer fra før. Hun tror det henger sammen med at det er fler innsatte ved mannsfengslet, og at hun derfor får mer dedikerte menn til musikktilbudet. Ved kvinnefengselet soner langt færre og lærerne må i større grad sløss om elevene.

K2 liker og at det er mer fart i mennene enn damene.

K2: Jeg bare sier «ja, du tar gitaren, du gjør det, du gjør det, du gjør det, så begynner vi. 1, 2, 3, så begynner vi». Mens med damene så må du liksom være mer sånn, mye mer sånn omsorgsfull (...)

Hun beskriver at kvinnene må motiveres lengre, og at de trenger mer omsorg og forsiktighet. De holder mer igjen i starten og sier de ikke ønsker å delta på musikktilbudet.

K2: Jeg opplever mer at de sier det for sikkerhets skyld så de ikke skal love at de er veldig musikalske eller love at de skal lære seg noter eller, de vil ikke love sånne ting vet du.

4.3.3 Alder og forventninger

Snittalderen hos de kvinnelige innsatte er i følge K1 10 år eldre enn hos de mannlige innsatte hun har arbeidet med. Hun forteller at det gjorde at hun arbeidet på en annen måte med mennene.

K1: Og det er klart da har de jo ikke merka livet på samme måte som de som er 38 år og kommer inn på (arbeidsplassen) kanskje for tredje gang og har en lang dom. Og det betyr at de har gjort noe ordentlig alvorlig. De gutta har jo kanskje hatt kortere dommer og sittet for litt sånn actionfylt kriminalitet. Det følte jeg var en veldig annerledes måte. Så for min del jobber jeg og da på en annen måte. For det ble litt sånn, gikk ikke inn med det største engasjementet mitt.

Den ene mannlige musikkterapeuten (M1) trekker videre frem alder som den største forskjellen i sitt arbeid med mannlige og kvinnelige innsatte. Han har i hovedsak arbeidet med

mannlige innsatte med et stort aldersspenn, mens de få kvinnelige innsatte han har arbeidet med var relativt unge. For å kunne diskutere forskjellen mellom de to kjønnene, ba jeg han sammenligne de yngre mennene han har arbeidet med, med de kvinnelige innsatte.

M1: De guttene var jo, det var mye gjengkriminalitet (...) så der var det mye rap og hiphop og liksom den stilen. Mens de jentene da, det var jo litt mer sånn forskjellig. Der var det liksom noen av de andre ansatte som lærte å spille piano eller ja. Så det var nok kanskje litt sånn forskjell der i forhold til hvilke forventninger folk hadde til de og til hva vi på en måte skulle gjøre sammen.

Videre trakk han frem en av de kvinnelige innsatte som var vurdert å være en stor trussel og derfor behøvde omfattende sikkerhetstiltak. Det var blant annet at en aldri skulle være alene med kvinnen.

M1: Du føler deg jo tryggere når det sitter noen vakter sammen med deg, ikke sant, samtidig så er det jo litt forstyrrende på musikkterapien, for at de følger jo med på alt som skjer, og det er klart at hun jenta er jo og veldig bevisst på at det, ikke sant, og selv om de kanskje er vant til å ha folk rundt seg hele tiden så gjør det jo til at det føles litt sånn kunstig da, den situasjonen. Du får liksom ikke kanskje den samme naturlige interaksjonen du ellers ville fått.

Den andre mannlige musikkterapeuten forteller at han har hatt en kvinnelig løslatt i bandet, som ellers består av mannlige innsatte, og at han var skeptisk til blant annet kvinnens alder. Kvinnen var i tyveårene, mens mennene var over 50. Det viste seg at kvinnen var voksen for alderen og at det ikke ble et problem.

4.3.4 Mannfolkprat og seksualisering

Videre trekker han inn at kvinnen var tøff og tålte det meste, men at det ikke er tilfellet for alle.

M2: Så vi prater jo akkurat sånn som vi pleier, sånn mannfolkprat og vi er ikke, det er ikke sånn at vi er jævlig forsiktig og sånn, men hun bare ler hun og vi bare tyter i vei. (...) Men hun er jo veldig spesiell da, så jeg tror ikke hun er representativ for alle damer.

Han trekker frem en kvinne en kollega av han har arbeidet med som var mye mer sjenert og en annen kvinne som var med i hans band, der han tidlig så det ble utfordringer.

Den ene kvinnelige musikkterapeuten forteller også om samspillet mellom menn og kvinner. Hun opplevde at mennene hun arbeidet med seksualiserte henne og var mer opptatt av hennes utseende enn innholdet i musikktilbudet. Det påvirket måten hun arbeidet på.

K1: Jeg jobba ganske mye sånn kroppslig. For eksempel på trommesettet, at jeg viste hvordan de skal spille fysisk. Det føler jeg jeg har gjort veldig mye på (kvinnefengselet) med hell, som en sånn type sånn mesterlæreprinsipp, at du viser også hermer de. Mens jeg følte når jeg gjorde det med de gutta så ble det målt liksom så på rumpa mi og så på bevegelsene og var opptatt av det kontra liksom det musikalske. Så det syns jeg var veldig ubehagelig og helt idiotisk.

Hun presiserte dog at hun har undervist på et annet mannsfengsel der denne problematikken ikke oppstod, og at det derfor ikke er representativt for alt arbeid med menn.

4.4 Musikkterapeutens kjønn

Videre i intervjuene spurte jeg informantene om de tror sitt kjønn er relevant i deres arbeid, og hvordan det påvirker musikkterapitilbudet.

4.4.1 Forbilde og rollemodell

K2 tenker at det er fint at kvinnene får se en sterk kvinne som kan spille og som kan bli en salgs forgangsskikkelse.

K2: Jeg har mye mer tro på at kvinner lærer opp kvinner da.

Hun tror dessuten at mannlige innsatte trenger mannlige rollefigurer.

K2: ... som er rusfrie, som ikke er kriminelle, som kan lære dem et eller annet, som er, ja, hyggelige menn.

K1 trekker også frem at det er fint at de kvinnelige innsatte har et kvinnelig forbilde.

K1: Jeg synes det var, har vært mest spennende å jobbe med de damene. Og grunnen til det er rett og slett fordi jeg er dame. At jeg har lyst til å gjøre en innsats for dem. For jeg har veldig trua på at deltakelsen i musikkaktivitet kan gi veldig mye bra.

M2 følte at han er en rollemodell, men knyttet det ikke direkte opp mot kjønn. Han pratet om ansvaret det å være rollemodell bærer med seg.

M2: Musikterapeuter er rollemodeller og sikkert psykologer og altså. Det er jævnlig viktig at ikke vi har den der ovenfra og ned holdningen. At vi på en måte er på samme bølgelengde og tar det litt sånn på alvor og.

M1 la vekt på en jevn balanse av mannlige og kvinnelige ansatte, og mente at de innsatte trenger rollemodeller av begge kjønn.

M1: Jeg tror uansett om det er kvinnelige innsatte eller mannlige innsatte så tror jeg det aller beste er å ha en jevn blanding. Altså en kombinasjon. At du har både menn og kvinner. Fordi at jeg tror det liksom skaper det mest balanserte miljøet. Hvis du liksom løfter det litt opp til sånt miljønivå da, på en måte, heller enn akkurat den individuelle relasjonen, så tenker jeg at et sånn sammensatt miljø av både menn og kvinner er det aller beste. For at da får man liksom fram alle disse her ulike dynamikkene, også ikke minst kan man, de ansatte være gode rollemodeller som viser hvordan menn og kvinner kan fungere godt sammen og være profesjonelle og ja, jobbe godt sammen.

Han argumenterer videre at den kvinnelige stereotypien er at de kvinnelige ansatte er mer omsorgsorienterte, men at det ikke alltid er sånn og at en utfordrer enkelte stereotypier og oppfyller kanskje andre.

4.4.2 Negative opplevelser med menn

K1 forteller at hun i sitt arbeid med kvinnene er veldig direkte i sine tilbakemeldinger. Hun sier man kanskje skulle tro en var mer forsiktig med kvinnene enn med mennene, men det er hun ikke. Videre sier hun at det kan hende en mannlig terapeut ikke kunne vært like direkte, og at han kanskje ville fått mer motstand.

K1: Og mange (...) har jo opplevd overgrep av sterke menn. Så det er helt sikkert. Og det slipper vi jo litt unna. (...) Klart altså mange er jo traumatisert og noen er jo selvfølgelig traumatisert av mor og.

Hun viderefører det resonnementet og nevner at det er en stor forskjell på dommene kvinnene har i dag, enn de var da hun begynte å arbeide ved kvinnefengselet. Spesielt har det skjedd en økning i antall sedelighetsdommer, mishandling, og misbruk av barn.

K1: Det er jo på en måte en (..) feminisme i de dommene der og (latter).

M1 trekker også frem overgrep, men fra en annen vinkel. Han har tidligere arbeidet i psykiatrien og der fikk mannlige ansatte ikke være alene på rom med kvinnelige pasienter. Det ble begrunnet med at det var for å beskytte den mannlige ansatte mot anklager om seksuelle overgrep og lignende. Musikkerapeuten sier at han har tatt med seg den tenkningen i arbeidet med kvinnelige innsatte, selv om han ikke har opplevd det som et problem.

4.4.3 Flørting og mannfolkprat

Videre trekker K1 i denne diskusjonen frem at det er fint å arbeide med kvinner fordi en da slipper litt mer unna seksualiseringen hun opplevde i arbeidet med menn. Hun nevner dog at hun og opplever flørting fra kvinnene.

K1: For det tror jeg er naturlig, men det handler vel og om den rollen vi har som lærer eller terapeuter. At man er litt sånn, du er litt hva skal jeg si, de er jo i en veldig sårbar situasjon og ofte er de veldig naken og hudløs og grenseløs. Så det er vår oppgave å sette grenser, uansett om de er kvinner eller menn.

M1 har hatt kvinnelige praksisstudenter som har arbeidet med de mannlige innsatte. Der har det og oppstått flørting.

M1: Når vi har hatt kvinnelige studenter så er det kanskje en litt annen dynamikk og det blir en annen sånn interesse rundt det og det er klart det kan bli litt sånn, litt mer sånn flørting og den type interaksjon enn med mennene. Og jeg ser jo for meg at, sånn ville det, altså den type ting ville du møtt på som en mann som jobber med kvinnelige innsatte mye.

Med den andre mannlige musikkterapeuten (M2) diskuteres det i hvor stor grad en kvinnelig musikkterapeut kunne hatt hans jobb, særlig med tanke på mannfolkpratingen han var inne på tidligere. Han konkluderer med at det kan bli vanskelig i forhold til mannfolkpratingen, men at kvinner blir utsatt for slik prat andre steder og, men presiserer at de ikke driver med griseprat.

M2: Men jeg tror nok en rockedame, hvis det skulle vært en dame som skulle overtatt jobben min, og det skulle blitt på samme måte, så måtte hun vært en sånn rocketype eller sånn. Kunne ikke fått inn en kordame for eksempel.

4.5 Musikkterapi og soningsforhold

Det siste temaet som kom opp i intervjuene var soningsforholdene til kvinnene, og møte mellom soningsforholdene og musikkterapien. Her var det i hovedsak de to kvinnelige musikkterapeutene som kom med relevante synspunkter.

4.5.1 Tekstproduksjon og fremføringer

Den ene kvinnelige musikkterapeuten (K1) forteller om mangler ved soningstilbudet for kvinner som hun ser gjennom sitt arbeid med kvinnelige innsatte. Da jeg ikke har mulighet til å undersøke om hennes opplevelser stemmer har jeg valgt å ikke ta dette med i oppgaven. Vi ser derfor i stedet på samspillet mellom musikkterapien og soningsforholdene. Her igjen trekker musikkterapeuten frem tekstproduksjon og fremføringer. Hun viser en låt som en tidligere innsatt har skrevet. Låten beskriver hvordan soningen ved kvinnefengselet oppleves.

K1: Altså hennes intensjon med den teksten var jo at hun ville ha fram at hun ble, at folk uten i fra skulle se hvordan det var på (kvinnefengselet). Hvordan det er. Og reagere på det. Hjelp henne utenifra. Å bli en stemme. Så sånn sett er jo du hennes stemme nå da. Hvis du referer til hennes tekst så vil jo det være veldig positivt for henne da. Så sånn sett blir det jo og et stort feministisk arbeid i forhold til kriminalbefolkningen, altså kvinneandelen av de kriminelle.

Vi setter dette opp mot samfunnsmusikkterapi og det å jobbe aktivistsrettet. Musikkterapeuten forteller at den låten er blitt fremført på en rekke konferanser, og blant annet for politi og folk i departementet. Igjen trekker musikkterapeuten fram det å gi de innsatte en stemme og en

plattform for å bli hørt og sett. Hun opplever at folk er mer åpne for en sang enn for eksempel et foredrag.

K1: Det blir så positivt utgangspunkt, også får de sånn, ofte veldig alvorlige ting som blir tatt opp. Så det, så sånn sett jobber vi jo og feministisk sånn opp imot alle plan.

4.5.2 Musikkterapiens påvirkning på soning

Med den andre kvinnelige musikkterapeuten (K2) diskuterer vi hvordan musikkterapien kan påvirke kvinners soning. Hun forteller at hun har fått mye respons fra fengselsbetjenter. De opplever at kvinnene er roligere, blidere, og i bedre humør når de kommer fra musikken. Musikkterapeuten trekker i tillegg frem at musikktilbudet kan bidra til sosialisering blant de kvinnelige innsatte.

K2: Man kan også bli, at de kan bli litt mer venner, litt på tvers da, selv om de kanskje sånn umiddelbart ikke er så himla gode venner, så kan man, jeg tror ikke det alltid går da altså, jeg mener ikke det da, at musikk løser alle problemer, men det er klart at hvis man da er to kvinner som har interesse for musikk og du sitter i fengsel så er det klart at jeg tror du prøver litt mer det på å tåle tryne på hun andre da, nettopp fordi man har felles interesse da.

4.5.3 Nærhetsprinsippet og Musikk i fengsel og frihet (MIFF)

Det siste temaet som diskuteres er tilbudet for løslatte kvinner, MIFF. Ettersom mange kvinner soner langt vekk fra sitt hjemsted spør jeg musikkterapeutene hvordan det påvirker kvinnenes mulighet til å delta i MIFF eller andre musikktilbud etter endt soning. Både K1 og K2 svarer at det er en utfordring og at det er mangel på tilbud omkring i Norge, spesielt dersom de skal delta i musikktilbud i regi av musikkrådet. Den andre kvinnelige musikkterapeuten (K2) argumenterer med at det er mangel på penger som er hovedutfordringen når det kommer til å finne musikktilbud ute. Det finnes ikke nok musikktilbud i de ulike byene i Norge, da det er mangel på ressurser, både når det gjelder det økonomiske aspektet, men også mangel på musikkterapeuter som arbeider innen feltet.

K1: Men håpet mitt er jo at de skal være så myndiggjort og så flinke at de kan delta i det lokale korpset, tørre å bli med i kor, kan synge for ungene sine. altså ja ikke sant.

Punkt en: kunne opptre for seg selv, for sine barn, for familien kanskje, for venner, for ja. Komme seg inn i et kor, et korps, eller et band da.

K1 forteller at de forsøker å hjelpe kvinnene med å finne musikktilbud etter endt soning, men at det er utfordrende da de ikke alltid får beskjed når noen blir løslatt og dermed ikke rekker å forberede noe tilbud. K1 trekker videre frem viktigheten av at de innsatte har samme musikkterapeut etter løslatelse som inne i fengselet, men at det er vanskelig å gjennomføre i praksis. Hun sier det er vanskelig for de løslatte å fortsette med musikktilbudet etter endt soning grunnet deres livssituasjon og personlige utfordringer, og at det nettopp derfor er viktig at det er samme person som følger de ute og kan motivere de til å fortsette med musikken.

5. Diskusjon

Datamaterialet, presentert over, vil nå drøftes opp mot litteraturen og teoriene som er presentert tidligere i oppgaven, i et forsøk på å svare på oppgavens problemstilling: Hvordan påvirker musikkterapi kvinners soningsforhold, og hvordan påvirker kvinners soningsforhold musikkterapitilbudet de får?

5.1 Fordelingen av midler til musikkterapitilbud i kriminalomsorgen

Et viktig tema når en diskuterer musikkterapitilbudet til innsatte og løslatte er hvilke ressurser som trengs for å kunne gi et musikkterapitilbud og hvem som setter rammene for tilbudet. Et viktig aspekt av det er økonomi. En trenger en arbeidsgiver som har nok midler, og ønsker å bruke disse midlene, til en musikkterapeutstilling. Midlene må dekke lønn til musikkterapeuten, men også utstyr som instrumenter og et rom der musikkterapitilbudet kan foregå.

I intervjuene forteller informantene om ulike ansettelsesforhold og arbeidsvilkår. K1 og K2 er begge ansatt ved skoletilbudet til fengselet, mens M1 er ansatt direkte ved fengselet. Informantene trekker frem både positive og negative aspekter ved begge arbeidsplassene. Alle trekker frem at en til en viss grad er, eller tror en er, friere dersom en arbeider ved skoletilbudet. Samtidig forteller K1 og K2 at skoletilbudets forventning om at elevene skal ta eksamen ble styrende for innholdet i musikktilbudet. Det er vanskelig å trekke en konklusjon om hvor en helst bør være ansatt ut fra informantene, da de kun utgjør en liten andel av musikkterapeutene som arbeider med innsatte og løslatte. Det er likevel spennende å se på deres observasjoner og tanker rundt temaet. Derfor vil jeg nå drøfte musikkterapi som aktivitetstilbud, flyttingen av Oslo fengsel til Bredtveit fengsel, sikkerhet og nærhetsprinsippet.

5.1.1 Musikkterapi som aktivitetstilbud

Noe som er enklere å trekke en konklusjon på er relevansen av stillingsprosenten til musikkterapeuten. K2 sitt regnestykke er verdt å nevne her. Det viser til at en 100% stilling ved et kvinnefengsel vil gi musikktilbud til en større prosentandel innsatte, enn hva en 100% stilling ved et mannsfengsel vil gjøre, da det er flere innsatte ved mannsfengsler. Det vil si at dersom en gir de samme midlene og mulighetene for å utvikle en musikkterapistilling ved et

mannsfengsel og et kvinnefengsel vil de kvinnelige innsatte få et større tilbud enn de mannlige innsatte. Med andre ord vil en lik fordeling av midler føre til en skjevfordeling som er til fordel for kvinnene.

Som beskrevet innledningsvis har ikke innsatte et krav på å få et musikktilbud, men det gis rom for at musikk kan være et aktivitetstilbud, ifølge straffegjennomføringsloven (Straffegjennomføringsloven, 2001). Det blir ikke presisert hvordan fengselet skal tilrettelegge for aktivitetstilbud eller hvordan aktivitetstilbudet skal være, annet enn at det skal motvirke ny kriminalitet (Straffegjennomføringsloven, 2001). Justis- og beredskapsdepartementet presiserer heller ikke hva de definerer som musikk eller et musikktilbud (Justis- og beredskapsdepartementet, 2002). Det er interessant å stille spørsmål ved hvor vidt et musikkrom alene anses som et aktivitetstilbud, eller om det må være ansatt en musikkterapeut eller musikkpedagog. Det er også interessant å vite om musikktilbudet må romme alle innsatte som ønsker å benytte seg av det.

Her blir igjen regnestykket til K2 relevant. Dersom et fengsel kan si at de legger til rette for at de innsatte får et aktivitetstilbud ved at de har et musikkrom, eller ved at en musikkterapeut arbeider der en dag eller to i uka, kan det diskuteres at det er mer lønnsomt å bygge ut musikktilbudet ved et mannsfengsel fremfor et kvinnefengsel. Ved å for eksempel ansette en musikkterapeut i en 100% stilling ved Oslo fengsel kan en si at en gir et musikktilbud til 243 mannlige innsatte, selv om det kun er plass til 8 % av de innsatte i tilbudet (Kriminalomsorgen, u. å.). Et tilsvarende musikktilbud ved Bredtveit fengsel vil gi 44% av de innsatte mulighet til å delta i tilbudet, men vil kun vise til at 45 kvinnelige innsatte får et musikktilbud (Kriminalomsorgen, u. å.).

En kan med andre ord si at dersom kravet for å tilby et aktivitetstilbud ikke går ut på hvor mange tilbudet faktisk kan romme, men hvor mange som kan søke seg til tilbudet, vil det være langt mer lønnsomt å ansette en musikkterapeut ved et mannsfengsel enn et kvinnefengsel.

I intervjuet spurte jeg K2 hvordan en kan vise til at det er lønnsomt å ha et musikktilbud slik at tilbudet kan utvides og bedres. Hun fortalte at det ikke går fordi en ikke klarer å gjennomføre eksamen. Å vise til at det har en terapeutisk effekt er ikke verdsatt, ifølge henne. Det viser at kriminalomsorgen i større grad vektlegger resultater enn personlig utvikling og bedring, noe som er uheldig for musikkterapi. Det kan vise til at det er viktig at

kriminalomsorgen anerkjenner verdien av musikkterapi. Derfor kan det også være en fordel at musikkterapeuter blir ansatt som nettopp musikkterapeuter, og ikke musikkpedagoger.

5.1.2 Flytting av Oslo fengsel til Bredtveit fengsel

En av informantene gjorde meg oppmerksom på diskusjonen rundt flyttingen av Oslo fengsel til Bredtveit fengsel. Det er blant annet grunnen for at nettopp Oslo fengsel og Bredtveit fengsel ble brukt som eksempel over. Flyttingen av Oslo fengsel til Bredtveit fengsel har nemlig relevans for musikktilbudet ved Bredtveit fengsel.

Statsbygg fikk i oppdrag fra Justis- og beredskapsdepartementet å finne egnede tomter for nytt Oslo fengsel (Magnus, 2022). Grunnen for at fengslet må finne ny tomt er at Oslo fengsels tekniske tilstand er kritisk (Magnus, 2022). Tomtesøket til Statsbygg konkluderte med at Bredtveit kvinnefengsel er den best egnete alternativet (Magnus, 2022). Et av argumentene for å samlokalisere de to fengslene er at alternativet bedrer soningsforholdene for kvinner (Magnus, 2022). I rapporten til Statsbygg (Magnus, 2022) står det at en flytting av Oslo fengsel til Bredtveit fengsel vil gi et nytt kvinnefengsel med forbedrede forhold for kvinnene, og det kan føre til en mer effektiv drift av kvinnefengselet. I en pressemelding uttaler Justis- og beredskapsminister Emilie Mehl at Bredtveit er det beste alternativet ved å trekke frem at det gir et nytt fengsel for kvinner:

Dette ville betydd et betydelig løft for kvinners soningsforhold, som i dag ikke er like gode som for menn.

(Justis- og beredskapsdepartement, 2022).

I en artikkel fra NRK, publisert på kvinnedagen 8.mars, er to innsatte ved Bredtveit kvinnefengsel intervjuet (Bakken & Mikalsen, 2022). De forteller om små kjøkken, dusj og do på gangen, dårlig ventilasjon og mye støy. Begge håper Oslo fengsel flyttes til Bredtveit slik at de kan få et nytt og moderne fengsel. «Håpet er at det vil gi større rom, egne bad på cellene, bedre plass til både fellesrom, trening og arbeidsdrift» (Bakken & Mikalsen, 2022). De synes ikke det er rettferdig at det må bygges et mannsfengsel på Bredtveit for at de skal få et nytt fengsel, men ser at det er eneste løsning, da kvinnelige innsatte blir nedprioritert i Norge, i følge den ene innsatte (Bakken & Mikalsen, 2022).

Det som er mest relevant for temaet i denne oppgaven er hvilken påvirkning flyttingen av Oslo fengsel kan ha på musikktilbudet til de kvinnelige innsatte. I en artikkel i Kontekst er

musikkterapeuter som arbeider ved Bredtveit kvinnefengsel intervjuet (Tobiassen, 2020). Der vises et bilde av musikkrommet, tatt i 2018. Musikkrommet er i kjelleren og er et kombinert musikk- og treningsrom (Tobiassen, 2020). På bildet vises et slitt trommesett, en liten hylle og et keyboardstativ. Rommet ser trangt og sterilt ut, veggene og døra er hvitt og grått, vinduet er lite og med gitter, og belysningen er skarpt. I en annen artikkel skrevet av Aftenposten vises Oslo fengsels musikkrom (Johansen, 2013). Artikkelen er skrevet i 2013 i forbindelse med at Oslo fengsel fikk et nytt aktivitetsbygg som er beskrevet som stort og moderne (Johansen, 2013). Bildet av musikkrommet viser elleve gitarer, hvorav tre er elektriske, et elektrisk piano, en forsterker, en mikrofon, et notestativ og tre stoler. Rommet er stort og åpent, på deler av veggene og taket er det tynne lydisolerende planker, gulvet er mørkt, vinduene er store og uten gitter, og belysningen er varm.

Forskjellen på de to musikkrommene er med andre ord stor. Det tyder på at Oslo fengsel er bedre stilt og at de har blitt gitt mer ressurser for å bygge ut et ordentlig musikkrom, enn det Bredtveit fengsel har. Ressurser i form av instrumenter, musikkprogrammer, innspillingsmuligheter og lydisolering vil påvirke musikktilbudet, og en kan påstå at det er urettferdig at kvinnene her er dårligere stilt. Som skrevet i artikkelen i NRK håper en at flytting av Oslo fengsel til Bredtveit vil føre til fellesrom og arbeidsdrift, noe som kan inkludere et musikkrom (Bakken & Mikalsen, 2022). Det kan føre til et felles musikkrom som de kvinnelige og mannlige innsatte vil dele, og vil kunne bli et løft for kvinnene. Hvordan delingen av rommet vil foregå er uvisst.

5.1.3 Sikkerhetstiltak som hinder for musikkterapien

Et annet tema som er relevant å trekke inn når en diskuterer musikk som aktivitetstilbud er sikkerhetstiltak. I JURK-rapporten, (Vige, 2018), viste det seg at kvinners deltakelse i arbeids- og undervisningstilbud kan bortkomme grunnet sikkerhetsvurderinger. I fengsel vil sikkerhet alltid prioriteres først, og det kan skape utfordringer for musikkterapitilbudet. M1 forteller i sitt intervju om en kvinnelig innsatt som er vurdert å være en stor trussel og derfor behøvde omfattende sikkerhetstiltak. Dermed var det alltid en vakt til stedet i musikkterapien. Det anså M1 som forstyrrende og som et hinder i å skape en naturlig interaksjon mellom klient og terapeut.

Rapporten til LDO (2017) beskrev at kvinner soner med strengere restriksjoner enn hva deres dom tilsier. Her utdyper de ikke hvordan det påvirker kvinners deltakelse på aktivitetstilbud,

men en kan tenke seg til at de hadde mindre mulighet til deltakelse, ettersom det ble beskrevet at de opplevde isolasjon i stor grad. Det er uheldig dersom kvinner mister muligheten til deltakelse grunnet sikkerhetstiltak som ikke egentlig bør være nødvendige. I eksempelet til LDO (2017) var begrunnelsen for sikkerhetstiltakene at kvinnene skulle skjermes fra menn. Det viser til viktigheten av å ha adskilte kvinne- og mannsfengsler. Det er dessuten problematisk at det viser seg at det som regel er kvinnene som blir isolert når det er mangel på bemanning eller ønske om skjerming fra menn, og ikke mennene. Det burde ikke kun være kvinnene som må ta konsekvensene av å sone ved blandingsfengsel.

Dersom Oslo fengsel blir flyttet til Bredtveit vil det ikke bli et blandingsfengsel, men en samlokalisering av de to fengslene (Magnus, 2022). Isolering på grunn av mangel på bemanning skal derfor ikke være et problem som vil oppstå for kvinnene ved Bredtveit fengsel dersom Oslo fengsel flyttes dit. Ønske om å skjerme kvinnene fra mennene kan derimot oppstå, spesielt dersom de deler musikkrom og andre aktivitetsrom eller arbeidsplasser. Det er derfor viktig at en samlokalisering av fengslene ikke fører til at kvinnene får mindre tid på aktivitetsrommene og arbeidsplassene, fordi de er okkupert av mennene. Musikkterapeuten som eventuelt arbeider der må derfor være oppmerksom på fordelingen av musikkrommet mellom kvinnene og mennene, og passe på at kvinnene og får mulighet til å benytte seg av musikktilbudet.

Det er uvisst i hvilken grad isolering og skjerming er et problem musikkterapeuter møter på i kriminalomsorgen, og det er uvisst i hvilken grad en musikkterapeut kan påvirke problemet. K2 beskriver at sikkerhet er punkt en i et fengsel, og at en ikke har noen særlig mulighet til å diskutere seg frem til en bedre måte å utforme musikktilbudet på dersom fengselsbetjentene begrunner sine valg på bakgrunn av sikkerhet. Likevel tenker jeg en bør være bevisst hvordan situasjonen er for kvinner ved et blandingsfengsel, eller samlokalisert fengsel, dersom en arbeider der, og en bør forsøke å motarbeide at kvinnene isoleres og blir utelatt fra aktivitetstilbud.

5.1.4 Nærhetsprinsippet

Musikktilbudet Musikk i fengsel og frihet (MIFF) tar, som nevnt tidligere, utgangspunkt i 3-trinns-modellen, der trinn 2 og 3 foregår etter løslatelse (Gotaas, 2006). I rapporten til JURK, (Vige, 2018), kommer det frem at 53% av kvinnene soner langt fra sitt hjemsted. Et av målene til nærhetsprinsippet er å lette tilbakeføringen i samfunnet (Justis- og

beredskapsdepartementet, 2014, s. 33), men kriminalomsorgen må avveie mellom nærhetsprinsippet og hensynet til at kvinner og menn skal sone adskilt (Likestillings- og diskrimineringsombudet, 2017). Som vist i oversikten over soningsplasser er det kun fire byer der kvinner kan sone adskilt fra menn (Kriminalomsorgen, u. å.). Å både ta hensyn til at kvinner og menn skal sone adskilt og ta hensyn til nærhetsprinsippet vil dermed være umulig i mange tilfeller. Det skaper utfordringer for kvinnelige løslattes deltakelse i trinn 2 og 3.

K1 og K2 forteller begge i intervjuet at det er en utfordring å finne musikktilbud til kvinnene etter endt soning. De trekker frem at det er mangel på musikktilbud omkring i Norge. Her igjen trekkes det økonomiske aspektet frem. K2 hevder det er mangel på ressurser for å opprette musikktilbud i ulike byer, spesielt i regi av musikkrådet. Hun forteller i tillegg at det er mangel på musikkterapeuter som arbeider innen feltet, noe som samsvarer godt med Halås (2019) sine funn der kun 2 av 128 respondenter arbeider innen kriminalomsorgen. Det kan også være en utfordring å få musikkterapeuter til de mindre byene. K1 forteller om viktigheten av at de innsatte har samme musikkterapeut etter løslatelse som inne i fengselet. Løslatte står i en vanskelig livssituasjon og har ofte personlige utfordringer. Derfor er det viktig at samme person kan motivere de til å fortsette musikken. Det kan dessuten være en fordel å fortsette med musikkterapi enn andre musikktilbud, da musikkterapi ikke har det fokuset på musikalske prestasjoner som en ellers ser i den vestlige musikkindustrien (Rolvjord, 2010).

Dette temaet ble ikke diskutert med de mannlige musikkterapeutene, eller i forhold til mannlige innsatte og løslatte. Oversikten over soningsplasser tyder på at menn i større grad soner i nærheten av sitt hjemsted, og dermed har bedre forutsetninger for å delta i MIFF sitt trinn 2 og 3. Antall musikktilbud og musikkterapeuter er likevel lavt, og det er dermed ikke gitt at mennene får musikktilbud i byene de soner i heller. Det vil nok likevel være en fordel å sone i nærheten av sitt hjemsted, spesielt med tanke på tilbakeføringen til samfunnet, noe menn i større grad får enn kvinner. For å lette denne tilbakeføringen for både kvinner og menn mener jeg MIFF i større grad bør forsøke å tilrettelegge for musikktilbud i de ulike byene, og samarbeide med lokale tilbud.

5.2 Feminisme i musikkterapi

Det var interessant å høre hvordan informantene beskrev sitt arbeid og knyttet det til teori. Arbeidet til informantene framsto ganske likt. De var opptatt av at klientene styrte innholdet,

at forholdet mellom klient og terapeut var likeverdig, og benyttet seg av låtskriving og konserter for å samspille med samfunnet rundt klienten. Likevel benyttet de ulike teorier for å beskrive arbeidet sitt. M1 og M2 forklarte sitt arbeid med samfunnsmusikkterapi og en ressursorientert tilnærming, K1 knyttet sitt arbeid til feministisk musikkterapi, og K2 knyttet sitt arbeid med menn til samfunnsmusikkterapi, mens hun knyttet sitt arbeid med kvinner til feministisk musikkterapi. K2 fremmet en interessant refleksjon om at hun har mange av de samme delmålene og målsettingene i sitt arbeid med menn og kvinner, men at hun ikke vil kalle sitt arbeid med menn for feministisk, da hun hevder det er kjønnsbestemt. Det gjør det relevant å utforske forskjellen mellom de ulike teoriene og finne ut om feministisk musikkterapi er kjønnsbestemt, og i så fall hvorfor og hvordan.

5.2.1 Likheter og ulikheter ved de tre musikkterapeutiske tilnærmingene

Samfunnsmusikkterapi kan i korte trekk oppsummeres som arbeid med individ og samfunn (Stige & Aarø, 2012). En ønsker å forberede den enkelte klient til deltakelse i samfunnet, samtidig som en forbereder samfunnet på å akseptere den enkelte klienten (Stige & Aarø, 2012). De kvalitetene som kan anses relevant i sammenheng med det informantene forteller er ønske om å skape en likeverdig relasjon mellom terapeut og klient, arbeid med og styrke klientens ressurser, og ser på klientens mulighet til å forme nye identiteter og roller (Stige & Aarø, 2012).

K2 forteller i intervjuet at hun ønsker at alle skal ha en positiv plass i samfunnet, og at dette er noe hun jobber for i musikkterapien. Hun ønsker å gi klientene mulighet for å utvikle en ny personlighet som for eksempel musiker, slik at klientene ikke kun har en personlighet som kriminell. M2 trekker frem låtskriving og konserter som arenaer for å samspillet med samfunnet.

M1 ønsker å støtte de innsatte og la de styre innholdet, men knytter dette til en ressursorientert tilnærming. En ressursorientert tilnærming kan oppsummeres som arbeid med å styrke og utvikle klientens ressurser, og gjennom det gi klienten mulighet til å oppleve mestring (Rolvsvjord, 2016). Det legges stor vekt på empowerment, å myndiggjøre klienten ved å gi klienten tilgang til ressurser og medbestemmelse (Rolvsvjord, 2008). Det trekkes videre frem at empowerment utspilles i samhandling med andre, og dermed er samspillet mellom individ og samfunn også relevant her (Rolvsvjord, 2008).

M2 nevner i sitt intervju empowerment når han forteller hvordan han arbeider. Han ønsker at klientene skal mestre ting selv og vokse på det, og legger derfor ikke føringer for hvordan musikkterapitilbudet skal være, men lar det være opp til klientene. K1 og K2 forteller at de ønsker å gi klientene mulighet for utvikling, myndiggjøre kvinnene, gi de mulighet for medbestemmelse, gi de en ny identitet gjennom musikken, hjelpe de å finne ressurser, gi de mulighet til å oppleve mestring, og gi de en stemme og en plattform. Å arbeide med disse målsettingene anser de som feministisk, og som nevnt over anser K2 arbeidet som feministisk fordi det er arbeid med kvinner. Målsettingene K1 og K2 arbeider med går igjen i samfunnsmusikkterapi og ressursorientert musikkterapi, selv om vektleggingen av de er i ulik grad. Så hva skiller feministisk musikkterapi fra samfunnsmusikkterapi og ressursorientert musikkterapi?

For å svare på dette er det relevant å oppsummere feministisk musikkterapi og repetere dens kvaliteter. Feministisk musikkterapi og teori ser på sammenhengen mellom individ og samfunn, der de inkluderer kvinners levekår (Curtis, 2006), og søker endring på et personlig, sosialt og politisk nivå (Rolvsjord, 2017). Relasjonen til klient og terapeut vektlegges, med fokus på å fremme en likeverdig relasjon, både i terapien og andre sosiale sammenhenger (Rolvsjord, 2017). Kvinners perspektiv må verdsettes, en søker å motvirke undertrykkelse (Curtis, 2006). En er oppmerksom på representasjon av kjønn i musikk (Edwards, 2006), og hvordan kjønn påvirker terapien (Wheeler, 2006).

En kan påstå at målene om likeverd, inkludering i samfunnet og engasjement for like rettigheter går igjen i de tre ulike tilnærmingene, og at de samsvarer med hverandre. Rolvsjord (2017) presiserer selv i sin artikkel at feministisk musikkterapi har fellestrekk med samfunnsorienterte og ressursorienterte tilnærminger til musikkterapi. Det som likevel syner å skille disse målene i feministisk musikkterapi fra de to andre tilnærmingene, er at utfordringer knyttet til det å være kvinne i større grad vektlegges og er utgangspunktet for målene. Feminisme er, som nevnt tidligere, skapt av og for kvinners frigjøring (Rolvsjord & Hadley, 2016, s. 478). Et eksempel er samspillet mellom individ og samfunn. Samfunnsmusikkterapien ser på hvordan inkludering i samfunnet kan oppnås ved å akseptere og forstå klientens behov (Stige & Aarø, 2012), en ressursorientert tilnærming vektlegger klientens tilgang til ressurser i samfunnet og hvordan arbeid med ressurser kan gjøre klienten i stand til deltakelse (Rolvsjord, En ressursorientert musikkterapi, 2008). Feministisk musikkterapi søker å oppnå de samme målene, men de forsøker i tillegg å bryte ned

maktrelasjoner og motvirke undertrykkelse, med fokus på kvinnen (Rolvjord, 2017, s. 14). Det vil si at selv om deler av målene og det musikkterapeutiske arbeidet er likt, er tilsynelatende bakgrunnen og hva en ønsker å oppnå med målene ulike.

Kommentaren til K2 der hun hevder at feminisme er kjønnsbestemt kan i denne sammenheng forstås ved at feminisme fokuserer på kvinnen. Her kan Baines (2013) sin utvidelse av det feministiske perspektivet være relevant. For å inkludere andre samfunnsgrupper som også opplever undertrykkelse presenterer hun *anti-oppressive practice* (Baines, 2013). Innsatte kan gå inn under andre samfunnsgrupper som opplever undertrykkelse, og måten Baines (2013) beskriver *anti-oppressive practice* sine målsettinger og hvordan en arbeider, samsvarer med K2 sine beskrivelser.

5.2.2 Bevisstgjøring av kjønn i musikkterapi

Bevisstgjøringen rundt hvordan kjønn påvirker terapien og representasjon av kjønn i musikkterapien viser seg å være unik i feministisk musikkterapi og teori. Her kan artikkelen til Halstead og Rolvsjord (2017) trekkes inn, der de ser på sammenhengen mellom kjønn og musikkinstrumenter. M1 forteller i sitt intervju at han opplevde at de andre ansatte ved fengselet hadde ulike forventninger til hva musikkterapeutilbudet skulle inneholde når det gjaldt kvinnelige og mannlige innsatte. De yngre mannlige innsatte viste interesse for rap og hiphop, mens den ene yngre kvinnelige innsatte fikk lære å spille piano av en ansatt. Artikkelen viser til forskning som forteller at piano var det instrumentet flest kvinner spilte etter vokal, med en kvinnelig representasjon på 26% (Halstead & Rolvsjord, 2017). At piano forbindes med kvinner, i større grad enn andre instrumenter, kan være en forklaring på hvorfor den ansatte valgte å lære den kvinnelige innsatte å spille piano. Hvor vidt det var et bevisst eller ubevisst valg er vanskelig å si, men det kan vise relevansen av å være bevisst representasjonen av kjønn i musikkinstrumenter. En bevisstgjøring gjør at en kan motvirke kjønnsfordelingen av valg av instrument, eller at en i hvert fall er bevisst på hvorfor en velger det instrumentet en gjør og hvilke tanker som ligger bak valget. Hiphop er en sjanger der kvinner er i undertall og menn er mer synlig, til tross for at kvinner har vært en del av hiphop siden dens start (Veltre & Hadley, 2012). Valg av sjanger er dermed noe en bør være bevisst, da ikke alle sjangre er like tilgjengelige for kvinner som for menn.

Artikkelen til Halstead og Rolvsjord (2017) samsvarer og med K1 og K2 sine opplevelser rundt det å jobbe med mannlige innsatte versus kvinnelige innsatte. K1 og K2 beskriver at

guttene kom raskere i gang med spillingen og hadde mer forkunnskaper enn kvinnene. Ettersom mange instrumenter er mannsdominerte (Halstead & Rolvsjord, 2017), er det ikke rart at mennene jevnt over har mer forkunnskaper og at terskelen for å spille er lavere for dem enn for kvinner. Som Halstead og Rolvsjord (2017) skriver i artikkelen sin kan det å spille et musikkinstrument utfordre kvinners fremføring av feminitet, som kan føre til at kvinner får en negativ relasjon med det. Det kan være en forklaring på hvorfor kvinnene vegrer seg mer til å spille og trenger mer støtte og omsorg for å komme i gang med musikken.

Når det er snakk om bevisstgjøring av kjønn, er det relevant å trekke inn betydningen av terapeutens kjønn. Det temaet dukket opp i alle intervjuene og de fleste informantene viste at det var noe de i mindre eller større grad har reflektert over. M1 reflekterte over hans rolle som mann i møte med unge kvinnelige klienter. Mange kvinnelige innsatte har opplevd overgrep og/eller negative hendelser med menn (Vige, 2018), og det er noe en musikkterapeut bør være bevisst og reflektere over. Som M1 selv sier betyr ikke det at mannlige musikkterapeuter ikke skal arbeide med kvinnelige innsatte, men heller at de skal være bevisst over situasjonen og være et trygt mannlige forbilde.

K1 reflekterer i større grad over de negative sidene ved å være kvinnelig musikkterapeut som arbeider med mannlige innsatte. Her opplever hun seksualisering fra de mannlige innsatte. Det trekker fokuset vekk fra musikken og skaper ubehag hos terapeuten. M1 forteller om liknende opplevelser når han har hatt kvinnelige musikkterapistudenter. Han mener at skille mellom menn og kvinner blir større i fengsel, da de er adskilt. At kvinner blir seksualisert og objektivisert av menn ser en også i samfunnet ellers, men det kan hende at det blir mer konsentrert i fengsel. En slik objektivisering er med på å undertrykke kvinnen. Det viser relevansen av å arbeide for å oppnå en sosial, kulturell og politisk endring (Rolvsjord, 2017, s. 14), noe et feministisk perspektiv søker å gjøre.

5.2.3 Feministisk musikkterapi og politikk

Å bryte ned maktrelasjoner og motvirke undertrykkelse er et viktig tema innen feminismen (Rolvsjord, 2017, s. 14). Feministisk forskning søker politisk endring og ønsker å fremme likeverd, likestilling og demokratiske verdier, samt å minimere kjønns-skjevhet (Rolvsjord, 2017). Som rapporten til JURK (Vige, 2018) og LDO (2017) viser er det en tydelig kjønns-skjevhet når det kommer til soningsforholdene til kvinner og menn. Beskrivelsen av musikkrommet til Oslo fengsel (Johansen, 2013) og Bredtveit fengsel (Tobiassen, 2020) viser

også en tydelig kjønns-skjevhet når det kommer til musikktilbud og ressurser kvinnelige og mannlige innsatte får. Kriminalomsorgens nettside viser og et skille mellom menn og kvinner, ved at de har en egen kategori på sin nettside kalt «Kvinnefengsel» (Kriminalomsorgen, u. å.). Siden framstår som relevant og nyttig, men ved at det ikke finnes en tilsvarende side for menn viser den at kriminalomsorgen behandler kvinner og menn ulikt. Det behøver ikke å være noe negativt, men ved å ha en egen oversikt over kvinners soningsplasser, og ikke menns, kan det framstå som at det tas for gitt at en soningsplass er for menn, med mindre noe annet er spesifisert, og at kvinner må særbehandles. Jeg ser det som viktig å endre holdningen om at det automatisk refereres til menn, med mindre det er spesifisert at det refereres til kvinner. En slik holdning mener jeg er med på å undertrykke kvinnen, og er en holdning vi også finner ellers i samfunnet.

Samfunnsmusikkterapi og en ressursorientert musikkterapi søker å styrke den innsattes ressurser og gi den rom for deltakelse i samfunnet, mens feministisk musikkterapi i tillegg søker å motvirke undertrykkelsen av kvinner (Rolvjord, 2017), i dette tilfellet kvinnelige innsatte. I stedet for å kun forsøke å likestille kriminelle og ikke-kriminelle, ønsker feministisk musikkterapi å likestille mannlige og kvinnelige innsatte.

Spesielt K1 legger stor vekt på tekstproduksjon og fremføringer i sitt feministiske arbeid med kvinnelige innsatte. Hun trekker frem viktigheten av å gi de kvinnelige innsatte en stemme og en plattform. Det samsvarer med at feministisk teori ønsker å fremheve betydningen av å gi en stemme til marginaliserte grupper (Edwards, 2006). Her er ikke den marginaliserte gruppen «innsatte», men «kvinnelige innsatte». Et godt eksempel er låten K1 viser til som en tidligere innsatt har skrevet. Den tidligere innsatte har gjennom musikkterapien fått muligheten til å uttrykke seg og skrive en låt om hennes opplevelse av kvinnelige soningsforhold. Hennes intensjon var å få reaksjoner på låten og hjelp utenfra, og låten ble fremført på en rekke konferanser. Musikkterapien har i dette tilfellet gitt den tidligere kvinnelige innsatte både en stemme og en plattform, og slik forsøkt å skape en politisk endring. Det kan anses som et tydelig feministisk arbeid.

Leith (2014) forteller hvordan tekstproduksjon og låtskriving kan hjelpe de innsatte til å uttrykke og prosessere følelser, og gjennom musikken få en ny uttrykksform. Ved å få medbestemmelsesrett i musikkterapien fikk de i tillegg opplevelsen av å ha kontroll og bli myndiggjort (Leith, 2014, s. 25). Både Leith (2014) og O'Grady (2011) viser hvordan fremføring eller deling av lydopptak bygger en bro mellom innsiden og utsiden av fengslet.

Det viser at musikk fungerer som en god arena for å uttrykke seg og få kontakt med verden utenfor fengselet. På denne måten kan musikken skape en politisk endring.

Igjen kan det være interessant å trekke inn Even Ruuds definisjon på musikkterapi:

«*Musikkterapi er bruk av musikk til å gi mennesker nye handlemuligheter*» (Ruud, 1990, s. 24). For å kunne gi kvinnelige innsatte nye handlemuligheter er det avgjørende at en arbeider på et politisk nivå. Handlemulighetene til innsatte er spesielt begrenset av norsk lov og regulert gjennom straffegjennomføringsloven (2001). For å påvirke handlemulighetene må en nå ut til politikere, justis- og beredskapsdepartementet og kriminalomsorgen.

En kan arbeide ressursorientert og legge vekt på å styrke den kvinnelige innsattes ressurser, men en må da i tillegg arbeide med kvinnens tilgang på ressurser, noe som igjen er styrt på et politisk nivå. Musikk er ikke like tilgjengelig for alle og er knyttet til sosial klasse og kulturell kapital (Rolvjord, 2008). Musikkinstrumenter anses i noen kulturer som en representasjon for sosiokulturelle maktforhold (Halstead & Rolvsjord, 2017). For å gi kvinnelige innsatte tilgang til musikk må en derfor forsøke å motarbeide dette og arbeide for å gjøre musikk mer tilgjengelig for alle. En må også arbeide med tilgangen på musikk i fengselet, som igjen er regulert av fengselsledelsen og justis- og beredskapsdepartementet. For å gi innsatte tilgang på musikalske ressurser kreves det tilgang til instrumenter, musikkrom, noter osv.

En kan arbeide samfunnsmusikkterapeutisk ved å forberede den kvinnelige innsatte og samfunnet rundt på deltakelse i samfunnet, men et slikt arbeid vil ofte være mer utfordrende med kvinnelige innsatte enn mannlige, da de ofte soner lengre unna sitt hjemsted. Det vil derfor være relevant å arbeide på et politisk nivå for å søke å bedre kvinners mulighet til å sone i nærheten av sitt hjemsted, for å kunne lette overgangen fra innsatt til løslatt. I det arbeidet viser en feministisk tilnærming gode måter en kan nå disse målene på, og jeg mener det derfor er nødvendig å arbeide feministisk med kvinnelige innsatte.

6. Avslutning

Denne oppgaven har sett på kvinners soningsforhold, musikkterapi og feminisme, ved bruk av kvalitativ forskning. Det er blitt gjennomført intervjuer av to kvinnelige og to mannlige musikkterapeuter som har erfaring med musikkterapeutisk arbeid i fengsel og ettervern. Studien har forsøkt å få innsikt i hvordan musikkterapeuter arbeider i fengsel og ettervern, og hvordan arbeidet varierer når en arbeider med kvinner og med menn. Det har vist seg å være stor enighet i hvordan en arbeider med innsatte, men det har blitt tatt i bruk ulike teoretiske perspektiv som grunnlag for arbeidet. Temaet feminisme har vist seg å være vanskelig å diskutere da det er et personlig og verdiladet tema. Ved å samle funnene og sette de opp mot tidligere forskning og teori har jeg forsøkt å besvare problemstillingen: *hvordan påvirker musikkterapi kvinners soningsforhold, og hvordan påvirker kvinners soningsforhold musikkterapitilbudet de får?*

Jeg vil nå oppsummere mine funn og forsøke å trekke noen konklusjoner. Det er viktig å nevne at oppgaven har sine begrensninger og at det vil være tema som ikke er belyst, som likevel er relevant for oppgavens tema. Til slutt vil jeg komme med kritikk til oppgaven og tanker rundt videre forskning

6.1 Musikkterapi og kvinners soningsforhold

Innledningsvis ble det presentert rapporter som viser kvinners soningsforhold. På bakgrunn av de kan en trekke konklusjon om at kvinner har mangelfulle soningsforhold, og at kvinner blir diskriminert i forhold til menn. Intervjuene og artiklene om Oslo og Bredtveit fengsel viser at det er en forskjell på hvor mye ressurser som blir gitt til kvinnefengsler versus mannsfengsler, og at det påvirker musikkterapitilbudet kvinnelige innsatte får. Datainnsamlingen har vist at det er en utfordring at musikkterapien havner under skoletilbudet. Press på å gjennomføre eksamen skal ikke ha noen plass i musikkterapien, og det er kritikkverdig at musikktilbudets lønnsomhet regnes ut fra antall som tar eksamen, og ikke den terapeutiske effekten musikk kan ha. Likevel er det fordeler ved å være ansatt ved skoletilbud. Å trekke en bestemt konklusjon om hvor en bør være ansatt vil ikke være riktig, da oppgavens omfang er for lite til å kunne si noe om det. Det er tydelig at kvinners erfaringer av isolasjon og lavere mulighet til deltakelse kan påvirke musikkterapitilbudet negativt. Det er svært uheldig at det i hovedsak er de kvinnelige innsatte som må ta de negative konsekvensene av sikkerhetsvurderinger og

lav bemanning. De overnevnte funnene viser hvordan kvinners soningsforhold påvirker musikkterapeutilbudet til kvinnelige innsatte.

6.2 Musikkterapi og feminisme

Det kommer tydelig frem i oppgaven at et feministisk perspektiv innen musikkterapi er viktig og nødvendig i arbeid med kvinnelige innsatte. Det er interessant å se på likhetene og forskjellene mellom samfunnsmusikkterapi, ressursorientert musikkterapi og feministisk musikkterapi. Tilnærmingene virker tilsynelatende ganske identiske, ettersom grunnverdiene bunner på mye av det samme, og det musikkterapeutiske arbeidet virker å være noenlunde likt. Det kommer og frem i musikkterapeutenes fortellinger om sitt arbeid og hvilke teorier og perspektiver de legger til grunn. Derfor er det viktig å være bevisst hva som skiller de ulike teoriene. Feminisme er unikt i den forstand at det søker å motvirke undertrykkelse og bevisstgjøring av kjønn står sentralt. Det belyser tema som kanskje ellers ofte blir glemt, som for eksempel valg av musikkinstrumenter og sjanger på bakgrunn av kjønn.

Å høre informantenes ulike opplevelser med mannlige og kvinnelige innsatte var interessant. En generell holdning er at mennene kommer raskere i gang med musikken og at de har mer forkunnskaper enn kvinnene. Det samsvarer med kjønnsbalansen som er i representasjonen av musikkinstrumenter og sjangre. Det viser relevansen av feministisk perspektiv og dens fokus på bevisstgjøring av kjønn i musikkterapi.

Feminismens ønske om å motvirke undertrykkelse og påvirke politisk endring er meget sentralt i arbeidet med kvinnelige innsatte. Informantene beskriver selv godt hvordan de arbeider politisk, ved å gi kvinnene en stemme og en plattform gjennom musikken. Slik kan musikkterapien påvirke soningsforholdene til kvinner ikke kun på et personlig nivå, men også på et politisk nivå. Som K1 selv sier, en sang blir mer lyttet til enn et foredrag. Å opptre på konferanser der politi, politikere og for eksempel fengselsledere er vil være med på å påvirke deres vurderinger av kvinners soningsforhold, og er mulig en enklere måte å nå inn på, enn dersom en skulle holdt en tale eller presentert en rapport. Derfor er det viktig at en fortsetter å arbeide feministisk med kvinnelige innsatte på et politisk nivå. Denne oppgaven har vist hvor viktig det er at kvinnelige innsatte blir hørt og at deres situasjon bedres. Musikkterapien må løfte frem de kvinnelige innsatte, presentere deres låter og kjempe for deres rettigheter.

6.3 Kritikk og videre forskning

Det er viktig å se kritisk på oppgaven for å avdekke dens mangler og begrensninger. Det at jeg har valgt å kun intervju musikkterapeuter gjør at refleksjonen rundt tema er nok så snevert. Dersom det ville vært mulig å intervju innsatte, tidligere innsatte, fengselsledere, justis- og beredskapsdepartementet og politikere, kunne det gitt en bredere forståelse av tema og skapt mer diskusjon. Til videre forskning vil jeg derfor anbefale å ha et bredere utvalg av informanter. Ved å kun ha intervjuet musikkterapeuter er det vanskelig å trekke tydelige konklusjoner og en går glipp av andres synspunkt. Det kunne videre vært spennende å sammenligne norske kvinners soningsforhold med soningsforholdene kvinner i andre land har. Slik vil en kunne se om Norge skiller seg ut på noen måte, og se om det er noe en kan lære av andre lands kriminalomsorg. Det vil være et omfattende arbeid, og det er derfor jeg valgte å avgrense oppgaven til å kun se på en norsk kontekst i denne oppgaven, men det kan være nyttig i videre forskning.

7. Litteraturliste

- Baines, S. (2013). Music therapy as an Anti-Opressive Practice. *The Arts in Psychotherapy*, 40(1), s. 1-5. Hentet fra <https://doi.org/10.1016/j.aip.2012.09.003>
- Bakken, J. D., & Mikalsen, K. S. (2022, 08. mars). Kvinnene soner i nedslitt fengsel. Skal de få nytt, må det bygges mannsfengsel. *NRK*. Hentet 10. mai 2022 fra <https://nrk.no/>.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology* 3(2), s. 77-101. Hentet fra DOI: 10.1191/1478088706qp063oa
- Bruscia, K. E. (2014). *Defining Music Therapy* (3. utg). University Park, IL: Barcelona Publishers.
- Curtis, S. L. (2006). Feminist Music Therapy: Transforming Theory, Transforming Lives. I S. Hadley (Red.), *Feminist Perspectives in Music Therapy* (s. 227-244). Gilsum: Barcelona Publisher.
- Edwards, J. (2006). Consideration of Potential Informants from Feminist Theory for Music Therapy Practice. I S. Hadley (Red.), *Feminist Perspectives in Music Therapy* (s. 367-388). Gilsum: Barcelona Publishers.
- Familie- og likestillingspolitisk utvalg i LO Vestland & Kvinnefestivalen i Bergen. (2019, 14. mars). Hvorfor skal vi sone verre, bare fordi vi er færre? Hentet 11. mai 2022 fra [https://www.facebook.com/events/417385792355421/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A\[%7B%22surface%22%3A%22page%22%7D\]%7D](https://www.facebook.com/events/417385792355421/?acontext=%7B%22event_action_history%22%3A[%7B%22surface%22%3A%22page%22%7D]%7D)
- Gotaas, N. (2006). *Rocka stabilitet : En evaluering av prosjektet Musikk i fengsel og frihet. Et tilbud for kvinner i Oslo (NIBR-rapport 2006:08)*. Oslo: Norsk institutt for by- og regionsforskning. Hentet fra <https://www.oda.oslomet.no/>
- Grasmo, H., & Benestad, E. E. (2021). cis-kjønnnet. *Store medisinske leksikon*. Hentet 12. mai 2022 fra <https://sml.snl.no/cis-kj%C3%B8nnnet>
- Hadley, S. (2006). Embracing Feminism: An Overview. I S. Hadley (Red.), *Feminist Perspectives in Music Therapy* (s. 1-35). Gilsum: Barcelona Publisher.
- Hadley, S., & Edwards, J. (2004, 01. Juli). Sorry for the Silence: A Contribution From Feminist Theory to the Discourse(s) Within Music Therapy. *Voices : A world forum for music therapy* 4(2). Hentet fra <https://doi.org/10.15845/voices.v4i2.177>
- Halås, M. S. (2019). *Musikktapeuter som profesjonsgruppe i Norge - En kartleggingsundersøkelse av musikktapeuter som er medlem i Norsk forening for musikkterapi sin utdanning, arbeidsfelt og tilsettingsforhold*. Bergen: Universitetet i Bergen.
- Halkier, B. (2010). *Fokusgrupper*. Oslo: Gyldendal akademisk.
- Halstead, J., & Rolvsjord, R. (2017). The gendering of musical instruments: what is it? Why does it matter to music therapy? *Nordic Journal of Music Therapy* 26(1), s. 3-24. Hentet fra <https://doi.org/10.1080/08098131.2015.1088057>
- hooks, b. (2000). *Feminism is for Everybody: Passionate Politics*. Cambridge, MA: South End Press.
- Johansen, M. (2013, 16. september). Fangene har fått musikk og egen butikk. *Aftenposten*. Hentet fra <https://aftenposten.no/>.
- Justis- og beredskapsdepartement. (2022, 02. februar). - *Bredtveit framstår som den eneste reelle fengselstomten i Oslo*. (Pressemelding nr. 7). Hentet fra <https://regjeringen.no/>
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2002, 06. september). *Retningslinjer til straffegjennomføring*. (Reglement). Hentet fra <https://regjeringen.no>.
- Justis- og beredskapsdepartementet. (2014). *Utviklingsplan for kapasitet i kriminalomsorgen*. (Meld. St. 12 (2014-2015)). Hentet fra <https://regjeringen.no/>
- Kriminalomsorgen. (u. å.). Finn fengsel. Hentet 11.mai 2022 fra <https://www.kriminalomsorgen.no/finn-fengsel.237612.no.html>

- Kriminalomsorgen. (u. å.). Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt. Hentet 11.mai 2022 fra <https://www.kriminalomsorgen.no/bredtveit-fengsel-og-forvaringsanstalt.5022891-237612.html>
- Kriminalomsorgen. (u. å.). Kvinner i fengsel. Hentet 11.mai fra <https://www.kriminalomsorgen.no/kvinnefengsler.518722.no.html>
- Kriminalomsorgen. (u. å.). Oslo fengsel. Hentet 11.mai 2022 fra <https://www.kriminalomsorgen.no/oslo-fengsel.5044463-237612.html>
- Krumsvik, R. J. (2013). *Forskningsdesign og kvalitativ metode : ei innføring*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Kvale, S., & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju* (3. utg.). Oslo: Gyldendal Akademisk.
- Kvarv, S. (2010). *Vitenskapsteori - tradisjoner, posisjoner og diskusjoner*. Oslo: Novus forlag.
- Leith, H. (2014). *Music Therapy and the Resettlement of Women Prison: A Mixed-Methods Exploratory Study*. Aalborg: Aalborg University Press.
- Likestillings- og diskrimineringsombudet. (2017). *Innsatt og utsatt - Rapport om soningsforholdene til utsatte grupper i fengsel*. Hentet fra <https://www.ldo.no>.
- Magnus, M. (2022). *Lokaliserings avklaring 1017007 Nytt Oslo fengsel*. (Statsbygg). Hentet 10. mai 2022 fra <https://statsbygg.no/>
- Malterud, K. (2011). *Kvalitative metoder i medisinsk forskning: En innføring* (3. utg.). Oslo: Universitetsforlaget.
- Matney, B. (2019). A Knowledge Framework for the Philosophical Underpinnings of Research: Implications for Music Therapy. *The Journal of Music Therapy* 56(1), s. 1-29. Hentet fra: <https://doi.org/10.1093/jmt/thy018>
- Mortensen, B. M., & Nilsen, V. R. (2019). *Toner fra en celle : Musikalske historier fra arbeid tilknyttet Bredtveit fengsel og forvaringsanstalt*. Oslo: Norsk Noteservice, Vigmostad & Bjørke AS.
- Musikk i fengsel og frihet. (u. å.). Vår historie. Hentet 06.mai 2022 fra <https://www.musikkifengselogfrihet.no>.
- O'Grady, L. (2011). The Therapeutic Potentials of Creating and Performing Music with Women in Prison: A Qualitative Case Study. *Qualitative Inquiries in Music Therapy*, 6, s. 122-152. Hentet fra <https://www.proquest.com/scholarly-journals/therapeutic-potentials-creating-performing-music/docview/1247727742/se-2?accountid=8579>
- Rolvsvjord, R. (2008). En ressursorientert musikkterapi. I E. Ruud, & G. Trondalen (Red.), *Perspektiver på musikk og helse: 30 år med norsk musikkterapi* (s. 123-138). Oslo: NMH-publikasjoner.
- Rolvsvjord, R. (2010). *Resource-Oriented Music Therapy In Mental Health Care*. Gilsum: Barcelona Publishers.
- Rolvsvjord, R. (2016). Resource-Oriented Perspectives in Music Therapy. I J. Edwards (Red.), *The Oxford Handbook of Music Therapy* (s. 557-576). Oxford: Oxford University Press.
- Rolvsvjord, R. (2017). Feministiske perspektiver i musikkterapi. *Musikkterapi*, 1, s. 8-21. Hentet fra: <https://www.musikkterapi.no/musikkterapi-1-2017/2017/6/29/ffv-artikkel-feministiske-perspektiver-i-musikkterapi>
- Rolvsvjord, R., & Hadley, S. (2016). Critical Inquiries: Feminist Perspectives and Transformative Research. In B. L. Wheeler, & K. Murphy, *Music Therapy Research* (3. utg.) (s. 477-490). Dallas: Barcelona Publisher.
- Ruud, E. (1990). *Musikk som kommunikasjon og samhandling*. Oslo: Solum forlag.
- Stige, B., & Aarø, L. E. (2012). *Invitation to Community Music Therapy*. New York, NY: Routledge.

- Straffegjennomføringsloven. (2001). Lov om gjennomføring av straff mv. (LOV-2001-05-18-21). Hentet fra <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2001-05-18-21>.
- Tobiassen, B. (2020, 29. januar). Fangelssangfugler i snart 30 år - sånn jobber de med musikk bak murene. *Kontekst*. Hentet 10.mai 2022 fra <https://kontekst.no/>.
- Veltre, V. J., & Hadley, S. (2012). It's Bigger Than Hip-Hop: A Hip-Hop Feminist Approach to Music Therapy with Adolescent Females. I S. Hadley, & G. Yancy (Red.), *Therapeutic Uses of Rap and Hip-Hop* (s. 79-98). New York, NY: Routledge.
- Vige, Å. M. (2018). *Kvinnens erfaringer med å sone i norske fengsler våren 2017*. (Juridisk rådgivning for kvinner Rapport nr. 1/2018): Hentet fra <https://www.jurk.no>
- Wheeler, B. L. (2006). Feminist Perspectives in Music Therapy. I S. Hadley (Red.), *Feminist Perspectives in Music Therapy* (s. 451-474). Gilsum: Barcelona Publisher.
- Wheeler, B. L., & Bruscia, K. E. (2016). Overview of Music Therapy Research. I B. L. Wheeler, & K. Murphy (Red.), *Music Therapy Research* (s. 1-9). Dallas, Texas: Barcelona Publishers.

8. Vedlegg

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vedlegg 3: Intervjuguide

Vedlegg 1: Godkjenning fra NSD

Vurdering

08.12.2021

Referansenummer

121008

Prosjekttittel

Musikkterapi med innsatte i norske fengsler

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Bergen / Fakultet for kunst, musikk og design / Griegakademiet - Institutt for musikk

Prosjektperiode

01.10.2021 - 15.05.2022

Dato

08.12.2021

Type

Standard

Kommentar

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 08.12.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte. Husk at dersom utvalget ditt jobber i Kriminalomsorgen må du innhente godkjenning fra Kriminalomsorgen. Hvis dette er aktuelt så må også godkjenningen lastes opp i meldeskjemaet til NSD. Datainnsamling kan først starte etter at Kriminalomsorgen har godkjent søknaden og ny vurdering fra NSD er gitt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 01.01.2023.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fulle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-enderinger-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Vil du delta i forskningsprosjektet «Musikkterapi med innsatte i norske fengsler»?

Dette er et spørsmål til deg om å delta i forskningsprosjektet musikkterapi med innsatte i norske fengsler. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Formålet med prosjektet er å se hvordan musikkterapeuter arbeider med innsatte i norske fengsler. Jeg ønsker å finne ut om det er en forskjell på hvordan musikkterapeuter arbeider med kvinnelige og mannlige innsatte, og hvilket teoretisk grunnlag de har i arbeidet sitt. Prosjektet skal brukes i min masteroppgave som omhandler kvinner i kriminalomsorgen, med problemstillingen: hvordan påvirker musikkterapeuttilbudet kvinnene får deres soningsforhold, og hvordan påvirker deres soningsforhold musikkterapeuttilbudet.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Frida Woll er prosjektleder, Lars Tuastad er veileder, og Universitetet i Bergen er ansvarlig institusjon for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får tilbud om å delta på forskningsprosjektet fordi du arbeider eller har arbeidet som musikkterapeut med innsatte i kriminalomsorgen.

Hva innebærer det for deg å delta?

Forskningsprosjektet baserer seg på individuelle semi-strukturerte intervju. Intervjuet vil vare i 45-60 minutter. Det vil bli gjort lydopptak av intervjuet som senere vil skrives ned ord for ord.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrivet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

- Prosjektleder vil ha ansvar for å oppbevare data og opplysninger. Datamaterialet vil bli lagret i SAFE (Sikker tilgang til forskningsdata og e-infrastruktur), som er universitets tjeneste for behandling av sensitiv persondata.

- Person-, sted- og lokalitetsopplysninger blir anonymiserte.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er innen 1.januar 2023. Det innsamlede datamaterialet vil da bli slettet.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke. På oppdrag fra Universitet i Bergen har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Universitetet i Bergen ved Frida Woll, frida.woll@student.uib.no, 41034653 og Lars Tuastad, lars.tuastad@uib.no, 45488282
- Vårt personvernombud: NSD

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 55 58 21 17.

Med vennlig hilsen

Forskningsleder Frida Woll

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet [*Musikkterapi med innsatte i norske fengsler*], og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at opplysningene blir brukt i anonymisert form i forskningsprosjektet og masteroppgaven

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

-----
(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Intervjuguide

Intervjuguide Musikkterapi med innsatte i norske fengsler

Bakgrunn:

- Hvor lenge har du arbeidet med innsatte/tidligere innsatte i norske fengsler?
- Jobbet du med kvinnelige og/eller mannlige innsatte?
- Fortell litt om hvordan arbeidet var/er

Musikkterapeutisk tilnærming og teoretisk perspektiv:

- Hvordan arbeider du med innsatte i norske fengsler?
- Hvilket teoretisk perspektiv legger du til grunn i arbeidet med innsatte i norske fengsler?
- Erfaring fra andre felt som er relevant?

Feminisme:

- Tror du det er en forskjell i hvordan en musikkterapeut arbeider med kvinnelige og mannlige innsatte?
- Hvordan påvirker kjønn terapien? Har du noen tanker om? Reflektert rundt?
- Er terapeutens kjønn relevant? I så fall på hvilken måte?
- Hvordan var arbeidet ditt ulikt når du jobbet med kvinner og menn?
- Hvordan tror du det hadde vært å jobbe med menn/kvinner?
Erfaring fra andre felt?

Soningsforhold:

- Har du noen tanker rundt forskjellsbehandlingen av kvinner og menn i kriminalomsorgen?
  - o Hvilke tanker har du?
  - o På hvilken måte?
  - o Har du opplevd/sett/observert?
  - o Har du et eksempel?
  - o Påvirker det ditt arbeid?
  - o Tanker om hvorfor det er sånn?
- Skaper forskjellsbehandlingen hindringer for musikkterapeutisk arbeid med kvinnelige innsatte? Hvordan?
- Hvilken rolle tror du musikkterapien spiller i diskrimineringen av kvinner i kriminalomsorgen? Tror du musikkterapien påvirker på noen måte/eller kan påvirke? I så fall hvordan og hvorfor?

Tema: Avslutning

Hvordan har det vært for deg å delta på intervjuet?

Er det noe du vil kommentere til slutt om tema, eller som vi ikke har snakket om? Er det noe du vil trekke frem som spesielt viktig?